

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

на тему:

**«Громадська, літературна і наукова діяльність
Петра Шекерика-Дониківа»**

студентки IV курсу, групи СОІ-42
предметної спеціальності
014.03 «Середня освіта (Історія)»

Блищук Марини Дмитрівни

Керівник:

Райківський Ігор Ярославович

професор, доктор історичних наук

Рецензент:

Королько Андрій Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка OCTS: _____

Члени комісії: _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Громадська діяльність П. Шекерика-Дониківа	7
1.1. Молоді роки та становлення особистості.....	7
1.2. Участь у громадсько-політичному і культурному житті Галичини до 1939 р.....	12
1.3. Репресії більшовицького режиму.....	23
РОЗДІЛ 2. Творча спадщина П. Шекерика-Дониківа	27
2.1. Тематика фольклорних та етнографічних праць	27
2.2. Літературна творчість. Перлина гуцульської літератури – роман «Дідо Иванчік»	35
РОЗДІЛ 3. Методологічні засади та організаційні моделі історико-краєзнавчої діяльності в закладах позашкільної освіти.....	49
РОЗДІЛ 4. Вивчення спадщини Петра Шекерика-Дониківа в освітньому краєзнавстві: зміст, методи, виховний потенціал	56
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми. Біографістика як наукова галузь є доволі ваговою в сучасному інформаційному суспільстві. Проявляючи інтерес до конкретної постаті з минулого, сучасники формують для себе позитивні й негативні висновки з метою кращого планування історичного майбутнього. Особливо це важливо тоді, коли історія має здатність бути циклічною і певні риси минулого стають актуальними в сучасності. У наш час, коли інформаційно в умовах російсько-української війни ворог намагається маніпулювати фактами і перемішувати їх із фейками, історики мусять детально аналізувати минуле на прикладі конкретних епох та людей, які в них жили. Не винятком є постать чи не найвідомішого після Олекси Довбуша «українського гуцула», просвітянина, науковця, краєзнавця, громадсько-політичного та культурного діяча першої третини ХХ ст. з Верховинщини Петра Шекерика-Дониківа (1889–1940 рр.).

Ще за життя П. Шекерик-Доників став надзвичайно впливовим діячем, який був всебічно розвинений, талановитий і, що головне, – завжди свідомий української державницької ідеї. За своє відносно коротке життя, трохи більше 50 років, П. Шекерик-Доників успішно реалізовував себе на ниві етнології, літератури, активних контактів із громадсько-культурною і політичною елітою України, зумів захищати права своїх краян як війт Верховини (1927–1939 рр.), посол до польського сейму в період, коли Галичина перебувала у складі Другої Речі Посполитої (1928–1930 рр.), свого часу взяв участь у головній події української революції 1917–1923 рр. – проголошенні Акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. у Києві. Однак його життя і багатогранна творчість ще не є достатньо досліджені, до краян він почав повертатися лише з часів проголошення незалежності в 1991 р. На початку ХХІ ст. творчість П. Шекерика-Дониківа стала своєрідним брендом, а з недавніх пір діє його музей у самій Верховині (колишньому Жаб'є), якою він керував як війт 12 років перед Другою світовою війною.

Актуальність обраної тематики зумовлена тим, що в умовах протистояння з росією гуцули як етнографічна група українців, що проживає в Карпатах, усе

активніше повертаються до рідного коріння. Вивчення творчої спадщини і життєвого шляху такої видатної постаті, як П. Шекерик-Доників у навчально-виховному процесі в школі – це вагома й благородна мета на сучасному етапі українського державотворення, що має наукове і суспільне значення.

Об’єктом дипломної роботи є постать П. Шекерика-Дониківа в контексті суспільних подій в Україні кінця XIX – першої половини XX ст., вивчення його життя і творчої спадщини в педагогічній роботі, зокрема в позашкільній освіті.

Предмет дослідження – життя, творча і громадсько-політична спадщина діяча, можливості для її використання на прикладі освітнього краєзнавства в сучасних закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), позашкільлі.

Виходячи з актуальності, **метою та завданнями цього дослідження є:**

- дослідити основні віхи життя і діяльності П. Шекерика-Дониківа;
- здійснити аналіз творчої спадщини діяча;
- сформулювати методику вивчення його життєвого шляху і творчості на уроках історії в школі, а також у позакласній діяльності вчителя;
- дослідити методологічні засади та організаційні моделі історико-краєзнавчої діяльності в закладах позашкільної освіти .

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1889 до 1940 рр., роки життя П. Шекерика-Дониківа, хоч верхня межа – рік смерті, на жаль, залишається точно не відомою.

Територіальні межі становлять межі таких держав, як Австро-Угорщина, ЗУНР, Друга Річ Посполита та УРСР, а також населені пункти: с. Голови, селище Жаб’є (сучасна Верховина), м. Станіславів (сучасний Івано-Франківськ), міста Львів, Вінниця, Кам’янець-Подільський і ряд інших населених пунктів, де він бував упродовж свого життя.

Джерельна база. Основу джерельної бази складають твори письменника і його сучасників, з якими він у різний час мав контакти – В. Гнатюка [2; 3], М. Коцюбинського [4], Г. Хоткевича [5], а також Петра Шекерика-Дониківа [6–15], що виходили друком від часу його життя дотепер. Крім того, використано групу джерел – мемуарну літературу, зокрема спогади самого діяча [16; 18], Г.

Цбіндена [17]. Особливо хотілося б виділити використання в роботі опрацьованої авторкою в Державному архіві Івано-Франківської області в липні 2024 р. архівно-кримінальної справи як джерела про останній рік життя гуцульського діяча [1].

Стан наукової розробки теми. Історіографія дослідження представлена доробком українських вчених, які частково вивчали життєпис і творчу спадщину П. Шекерика-Дониківа, або хоча б згадували про нього в контексті своїх досліджень. Серед таких науковців слід виділити, насамперед, праці П. Арсенича [23–25], В. Герасим'юка [29–30], В. Грещука [31–32], І. Дмитрук [33–37], В. Зеленчука [39–42], М. Кугутяка [45], О. Салій [54–56], І. Сеньків [57], Ю. Терещенка [59], В. Шаян [60] та ін. Однак досі бракує ґрунтовного дослідження, що розкривало б багатогранну постать цього непересічного діяча в контексті складної епохи.

Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціально-наукові принципи і методи дослідження. При написанні роботи авторка дотримувалася принципів історизму, всебічності, об'єктивності, системності, узагальнення та порівняння.

У роботі використані такі методи: дедуктивний, коли власні положення виводяться із загальних; аналізу, при якому загальне положення ділиться на складові частини; синтезу, суть якого полягає в проведенні дослідження в цілому, на основі об'єднання пов'язаних елементів в єдине ціле, тощо.

Наукова новизна пропонованого дослідження полягає в тому, що авторкою була здійснена спроба комплексно проаналізувати життя і літературну спадщину митця для її вивчення в навчальному процесі у сучасній школі, зокрема в позаурочній і позашкільній діяльності вчителя, освітньому краєзнавстві для школярів.

Апробація. Результати здійсненого нами дослідження було апробовано у виступі на секційному засіданні міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянознавства», з публікацією матеріалів, 20 березня 2025 р. в м. Запоріжжя

та на звітній науковій конференції Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за 2024 р. 27 березня 2025 р. [83].

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути апробовані в навчальному процесі, зокрема на уроках історії України в ЗЗСО, в позакласній роботі вчителя під час гурткових занять, при підготовці кращих учнів до олімпіад та конкурсних робіт у системі Малої академії наук (далі – МАН). Зібрані й опрацьовані факти та висновки можна використати у вищій освіті, при підготовці лекційних і практичних занять з історії, методики її викладання в школі тощо.

Структура дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, два з яких поділені на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (101 позиція) та п'яти додатків. Загальний обсяг – 96 сторінки, з яких основного тексту 67 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Громадська діяльність П. Шекерика-Дониківа

1.1. Молоді роки та становлення особистості

Герой нашого дослідження – Петро Шекерик-Доників – народився 20 квітня 1889 р. у селі Голови (нині – Верховинського району Івано-Франківської області) в родині заможного гуцула Дмитра, який був двічі одруженим, прожив усього 90 років, сорок з яких війтував у тих же Головах [23, с. 476].

Час і місце народження кожної людини мають значення, як і родина та оточення, в якій ця людина зростає. Мальовничі села у важкодоступних горах, традиційне гірське господарство – вівчарство та ремесла – сформували неповторну та своєрідну гуцульську культуру, яка на час Петрового життя вже цікавила дослідників: українських, польських та німецьких. На межі XIX та XX ст. цей важкодоступний та малодосліджений регіон, який століттями накопичував величезну кількість фольклору, традицій, обрядових та звичаєвих особливостей, приваблював до себе поціновувачів народної творчості та науковців [40, с. 129].

В одному збірнику з неприхованою симпатією про П. Шекерика-Дониківа було написано: «У тих часах ще молоденький легіник, уродженець багатого, повного старовинних традицій, передвікових переказів, звичаїв села Голови, що розкинулось по ґрунях і понад двома невеликими, але бистрими потоками Білою і Чорною Річками, які, зійшовшись разом, носять назву Дідушкова Річка і вливаються в Черемош. Дмитро жив над річкою, де мав млин, молот гуцулам кукурудзу і ячмінь, а в «Фолюші» прав ліжники й сукно на сердаки й гачі. Війтував у Головах понад сорок років, коли ж постарівся, передав війтівство своєму синові Василеві. Наймолодшим сином був Петро. Петро мав вісім років, як староста в Косові наказав війтові в Головах негайно будувати школу...» [50, с. 10,].

За спогадами родичів, рід Дмитра Шекерика походив від опришка, який зайшов до Головів з Угорщини (Мадярщини), Палія Шекера, тому по-сільському нащадків називали Палієвими. Доникивим Дмитро став, коли пішов «на годованці» до заможного вдівця Доника, який з дітей мав лише сина-каліку [23, с. 476].

Дмитро Шекерик працював на цього Доника на млині, так і стали його називати Доників. Перша дружина Дмитра Олена померла під час пологів, у них було четверо дітей, з цією дружиною вони жили в Доника. Вдруге Дмитро одружився з донькою Иванчіка Лупайлюка Параскою. Не відомо, скільки дітей народилося в цьому шлюбі, але виростили семеро, серед них був і Петро. Сáme дід по матері Иванчік був героєм малого Петра. Дід був добрим майстром – робив, як кажуть гуцули, «усеке судині» з дерева (бондарку), навіть мав своє клеймо «Л», яким позначав вироби. Любив також «газдувати коло маржини», полювати та рибалити. Щоб зберегти землі від поділу, коли Параска вийшла заміж за Дмитра, її брат Лесьо одружився на Дмитровій доньці Олені, отак вони подвійно породичалися [16 с. 333].

Статки батька Дмитра дали можливість Шекерику спостерігати життя людей та милуватися горами, бо малий Петро не мусів з ранніх літ тяжко працювати на землі, в лісах, ходити на полонину випасати корів та овець. Хоча такого досвіду, живучи в горах, аж ніяк не можна повністю уникнути. Тому всі ці знання в юнака були. Мав він нагоду навчитися читати та писати – закінчив чотирирічну початкову школу, продовжуючи навчання самостійно [64]. Важким ударом для Петра була рання смерть матері. В одному з листів до В. Гнатюка він писав, що не міг збирати якийсь час оповідання про опришків, бо була душевна перешкода, «мені умерла мама в чернівецькій шпиталі дня 6. IX. 1907 р.» [58, с. 327].

Про те, що сім'я була заможною, свідчать, для прикладу, спогади Василя Вишиваного – Ерцгерцога Австрійського Вільгельма фон Габсбурга, який у 1912 році у віці 17 років інкогніто подорожував Україною, зокрема, він кілька днів провів у гуцульській родині Шекериків. У книзі Ю. Терещенка і Т. Осташко

«Український патріот з династії Габсбургів» згадується, що подорож Гуцулією юний Ерцгерцог розпочав з Ворохти, де була кінцева залізнична станція. Зійшовши з поїзда на станції, він рушив просто до заможної гуцульської хати «Шекєрка-Дониківа». У них він провів кілька днів, господарі навіть не здогадувалися, ким був їхній заможний гість. То був перший крок Вільгельма фон Габсбурга на шляху до початків його українства [59, с. 48]. Наймолодшому сину господарів – Петрові – на той час було 23 роки [67].

Насправді Верховинщина на межі століть одночасно була захопливим незвіданим закутком Європи і місцем, куди як магнітом вабило науковців, літераторів, громадських діячів. Петро зростав у культурі та побуті гуцулів, з яким мало хто умів читати, а, з іншого боку, поруч з найкращими, хоч і відносно нечисленними, представниками інтелігенції того часу. Відомо, що на Гуцульщину в кінці ХХ – на початку ХХ ст. приїжджало чимало передових українських діячів з Наддніпрянщини – М. Грушевський, Леся Українка, М. Коцюбинський, Г. Хоткевич, М. Міхновський та ін.

Вагому роль у процесі дослідження гуцульського краю та формуванні культурного та наукового середовища на Верховинщині відіграв парох сусіднього з Головами села Криворівня Андрій Бурачинський, з дочкою якого одружився свого часу Яків Головацький. З онуками священника пізніше одружилися о. Олексій Волянський та відомий етнограф, фольклорист Володимир Гнатюк. У той же час третім товаришем до них потрапив на Гуцульщину через свою проукраїнську позицію учитель Лука Гарматій. О. Волянський три десятиліття приймав у своїй гостинній парафії практично усіх відомих людей того часу, які відвідували Криворівню, був членом НТШ, залишив цікаві спогади. В. Гнатюк був людиною-магнітом, який усіх своїх знайомих «притягував» до Криворівні, назвавши її «Українськими Атенами». Л. Гарматій став учителем для місцевих дітлахів, зокрема і для Петра. Саме ці громадсько-культурні діячі у трьох своїх царинах – науковій, духовній та педагогічній – відіграли чи не головну роль у формуванні особистості нашого героя – самобутнього гуцульського генія та єдиного у своєму роді Петра

Шекерика-Доникова [40, с.129–130].

Повертаючись до основ формування світогляду майбутнього громадського діяча, етнографа та письменника, варто згадати про його освіту. Петро Шекерик за чотири роки навчання в Голівській школі став улюбленим учнем легендарного вчителя Луки Гарматія. Вчитель, подарувавши своєму улюбленцю збірку «Кобзар» Т. Шевченка, ймовірно, визначив багато в його долі та формуванні особистості. Можливо, без педагогічного таланту та ентузіазму Л. Гарматія не було б і П. Шекерика-Дониківа як у майбутньому знаного етнографа та письменника, що подарував світові твори на гуцульському діалекті, організатора товариства «Січ», ініціатора будівництва обсерваторії. З'явившись на Гуцульщині в 1900 р., він у дуже своєрідний спосіб навернув дітей до школи [30, с. 188].

Школа в Головах стояла пустою і гуцули, вважаючи, що там оселилася нечиста сила, не хотіли пускати туди своїх дітей, бо навчання – справа, в їх розумінні, не лише не потрібна, а й небезпечна. Зокрема, Лука Гарматій, зі слів очевидців, на відкритті школи пострілами з гуцульських пістолів, «заманив» дітей до школи, якраз через те, що лише так тоді можна було їх зацікавити, бо в ці закутки Карпатських гір «усяка, так звана культура не мала приступу». То, напевно, відчув і Петро Шекерик, який був серед перших учнів, шанобливо поставився до нового вчителя, бо «як же інакше розправитись з нечистою силою?» [30, с. 188].

Прагнення до знань молодого Петра учитель Лука Гарматій зауважив і розвинув, саме він закохав свого учня в етнографію. Л. Гарматій був не лише педагогом, але й фольклористом, членом етнографічної комісії Наукового товариства імені Шевченка (далі – НТШ), як і О. Волянський та В. Гнатюк [65]. Закінчивши чотирирічну освіту в місцевій початковій школі 1904 р., Петро далі займався самоосвітою і став помічником свого вчителя в його діяльності зі збору місцевого фольклору та іншого етнографічного матеріалу. Маючи добру пам'ять та письменницький хист і щирю любов до рідної Гуцульщини, Петро записував у Головах та сусідніх Жаб'ю (сучасне смт Верховина), Красноїллі, Довгополі не

лише пісні та колядки, але й казки, перекази про опришків, звичаї тощо [24, с. 347].

Завдяки вчителю Л. Гарматію П. Шекерик-Доників був знайомий з видатними людьми свого часу: Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, Гнатом Хоткевичем, Володимиром Шухевичем, Михайлом Коцюбинським та з іншими представниками передової української інтелігенції, які любили відвідувати Гуцульщину. На їхнє прохання Петро збирав фольклорно-етнографічні матеріали. Спілкування з представниками тогочасної інтелектуальної еліти та діяльність етнографа Луки Гарматія сформувало світогляд та політичні погляди П. Шекерика-Доникова, дало розуміння цінності того гуцульського світу, що його оточував, а відтак створило умови та потребу самостійної літературної творчості [80]. На той час інший гуцул Іван Семанюк (Марко Черемшина) та покутянин з-під Снятина Василь Стефаник, які були майже на два десятки років старшими за Петра, вже закінчили гімназію та навчалися в університетах [30, с. 188].

Марко Черемшина та Василь Стефаник навіть вже встигли написати та опублікувати свої перші оповідання. Пізніше вони будуть добрими друзями П. Шекерика-Дониківа. Петро мав учителя, який побачив у ньому талант та жагу до знань. Саме Лука Гарматій пізніше познайомив свого здібного учня з тогочасними видатними діячами української культури, які на початку ХХ ст. своїми періодичними візитами зробили із звичайного села Криворівня, образно кажучи, «гуцульські Атени» (Афіни). Зокрема, тут багато років проводив літо І. Франко, а за ним і М. Грушевський та ін. Бо в Криворівні в одній з найдавніших церков на Гуцульщині правив парох Волянський, до якого на гостину збиралися митці з усієї Галичини і не тільки. Звичайно, тут бував і юний Петро, який приятелював зі своїм ровесником Станіславом Вінцезом, який виріс у Криворівні та згодом став відомим польським письменником, що оспівував Гуцульщину. Пізніше С. Вінценз називатиме П. Шекерика-Дониківа «людиною талановитою, якщо не геніальною» [29, с. 52–54]. П. Шекерик, був Михайло Коцюбинський, про якого Петро навіть залишив спогади. П. Шекерик-Доників

згадував, що М. Коцюбинський щиро цікавився життям гуцулів, звичаями та традиціями, про що розпитував у нього та в інших гуцулів. Також у спогадах Петро розповідає, як видатний письменник з Наддніпрянщини просив влаштувати йому особисту участь, спостереження за обрядами [19, с. 322].

Дослідники життя і діяльності П. Шекерика-Дониківа посилаються на спогади, які залишив про нього Гнат Хоткевич: «Був молодий, розвинений, багато читав, розумний. І все у нього виходило так чітко, до ладу <...> Він і в літературі залишив слід, він і матеріали усім етнографам доставав, і то першої якості, і в найбільшій кількості. Він і політиці був не чужий – зачудовано послідував до сейму, чи то парламенту, чи й туди, й туди. Взагалі людина потрібна своєму народові, своїй епосі» [5, с. 547].

Отже, формування особистості П. Шекерика-Дониківа відбувалося в умовах активної самоосвіти (він закінчив початкову чотирирічну школу в 1904 р.), визначального впливу свого вчителя Луки Гарматія та обширних контактів з громадсько-політичною та культурною елітою України кінця XIX – початку XX ст., представники якої були частими гостями на Верховинській Гуцульщині.

1.2. Участь у громадсько-політичному і культурному житті Галичини до 1939 р.

В енциклопедії виданої в українській діаспорі 1967 р., в Аргентині за редакцією Євгена Онацького, Петро Шекерик-Доників згадується усього кількома рядками як член Української радикальної партії (далі – УРП), який у 1918–1919 рр. був послом до Української Національної Ради у Станиславові, а також членом Трудового конгресу в Києві (1919 р.). Упродовж 1928–1930 рр. – посол до польського сейму. Згадувалося, що він здійснював записи етнографічного матеріалу [94, с. 2081].

Якщо зважити на роки, коли працював Петро Дмитрович, видаючи увесь свій талант та енергію, то це були надзвичайно складні часи. Тяжкі матеріальні умови життя народу породжували розпач, розбрат та апатію. П. Шекерик-

Доників був серед тих здібних організаторів, відданих патріотів, палких ораторів, які будили народ, закликали до відстоювання своїх прав. Він своєю працею вибився на передній край нелегкої боротьби за долю гуцулів. Так, він був не лише етнографом-фольклористом та літератором, що займався самоосвітою, але й свідомим прихильником демократичних методів політичної боротьби [38, с. 462]. Громадським життям П. Шекерик-Доників цікавився ще з юних років, зокрема під час служби в армії виборів для солдатів-українців право спілкуватися рідною мовою [64].

Службу в австрійському війську П. Шекерик-Доників проходив з 1908 по 1910 рр. у 24-му піхотному полку. Спочатку в Коломиї, а далі у Відні та Львові. Після армійської служби Петро був активним учасником «Гуцульського театру», започаткованого Г. Хоткевичем [63].

Зі спогадів про П. Шекерика-Доникова, в молоді роки він був веселим та рухливим, одночасно ввічливим та інтелігентним, добрим промовцем. Як радикал, брав активну участь у розвитку січового руху на Гуцульщині: «де Шекерик – там молодь, а де молодь – там «Січ»», – згадував його приятель Іван Ілійчук – Там бібліотека не пустує, спортові вправи, хори, віча і збори ...». Усе культурне та патріотичне відродження Гуцульщини на зламі ХІХ–ХХ ст. відбувалося в читальні «Просвіти», яку в Красноїллі ще називали «Січовим домом». До приміщення читальні добудували театральну сцену, члени товариства «Січ» виявили бажання організувати театральний гурток. Тоді Л. Гарматій розповів про таку ініціативу Г. Хоткевичу. Так, у Красноїллі було започатковано Гуцульський театр [43, с. 324].

Займаючись справами «Просвіти» та «Січі», Петро став одним з організаторів заснованого Г. Хоткевичем Гуцульського театру, в якому у п'єсі «Верховинці» навіть зіграв роль Антося. Пізніше він написав спогади «Перший Гуцульський театр опередь світових войнов», опубліковані в часописі «Календарь Гуцулский на 1937 рік» [24, с. 348]. Разом з Й. Гулейчуком П. Шекерик-Доників були першими помічниками Г. Хоткевича в організації театру. Театральна діяльність, своєю чергою, мала велике значення для духовного

зростання молодого діяча [23, с. 476].

У своїх спогадах П. Шекерик-Доників писав, що разом з Гуцульським театром був на гастроліях у Кракові, де їх радо вітала не лише українська громада, але й поляки: «цілі шпальти у польській пресі були переповнені рецензіями дуже похвальними для нас». Петро брав участь у гастроліях містечками Галичини, супроводжував театр і до Чернівців, де відвідав могилу своєї матері, яка померла в чернівецькій лікарні. Він пізніше шкодував, що його участь у Гуцульському театрі була такою короткою, та незважаючи на «циганське життя» на гастроліях та інші труднощі: нестачу грошей, інколи сварки та навіть голод, – це були незабутні найкращі та найвеселіші хвилини його життя. П. Шекерик-Доників вважав, що саме через театр вдалося поширити культуру Гуцульщини, красу одягу, мови, звичаїв населення краю, показати багатство духовної спадщини гуцулів. Гуцульський театр, до діяльності якого був причетний молодий Петро, був народним, сягав глибоко в душу гуцулів, розбудив думки, впевненість у собі, віру у власні сили. На жаль, з початком першої світової війни 1914 р. театр припинив своє існування [18, с. 195–197].

Через рік, у 1915 р., Петро одружився та переселився до Жаб'я, а тому не міг вже гастроліювати з театром, проте, підтримував колектив матеріально. Забігаючи наперед, варто зауважити, що П. Шекерик-Доників був одружений двічі. Його першою дружиною стала Катерина Боднарюкова (Боднарук) родом з села Криве Поле, яка молодою померла від хвороби. У цьому шлюбі народилося двоє синів — Андрій (1912 р.) та Дмитро (1914 р.) [64].

Біографія Петра Дмитровича була надзвичайно насичена, усього, що він встиг зробити за своє життя, вистачило б на кількох діячів. Він був письменником, активним діячем товариства «Просвіта», започаткував у кількох гуцульських селах осередки спортивно-пожежного товариства «Січ», був причетним до діяльності інших українських організацій на початку ХХ ст.

Маючи повагу та довіру від гуцулів та організаторські здібності, П. Шекерик-Доників обіймав керівні посади в численних громадських організаціях: голови – в місцевій читальні «Просвіти», заступника голови

товариства «Сільський господар», секретаря «Народної спілки» та ін. У 1914 р. П. Шекерик-Доників розгорнув на Гуцульщині широку кампанію з відзначення сторіччя від дня народження Т. Шевченка [24, с. 348].

Очевидно, що австрійська влада з пересторогою оцінювала громадську діяльність П. Шекерика-Дониківа, що мав проблеми з жандармерією, каральними органами. Так, за збір коштів та агітацію за відкриття читальні —Просвіти» в 1908 р. Петра Дмитровича було оштрафовано, але згодом замінено штраф на арешт терміном на 10 днів. За доносом пароха Головів та Красноїлля о. Рожка, священника-русофіла, П. Шекерика-Дониківа хотіли заарештувати за те, що він начебто «бунтує гуцулів». Перед цим Петро від імені Української радикальної партії (далі – УРП), членом якої він був, агітував під час виборів за адвоката К. Трильовського, що був організатором «Січей». К. Трильовський двічі обирався до австрійського парламенту (1907 та 1911 рр.) та до Галицького крайового сейму у Львові (1913 р.). Одночасно П. Шекерик-Доників продовжував писати твори на гуцульську тематику, його оповідання друкувалися у пресі. Не полишав і наукову, етнографічну діяльність, допомагаючи збирати експонати для музею Наукового товариства ім. Т.Шевченка [23, с. 479-481]. Як бачимо, його громадська діяльність була різного спрямування: культурна, просвітницька, військово-спортивна, господарська, економічна тощо.

З початком Першої світової війни в 1914 р. П. Шекерик-Доників організовував набір добровольців до Легіону Українських Січових Стрільців (далі – УСС). П. Шекерика-Дониківа також забрали на війну, як і багатьох його земляків. Спочатку він служив у 36-му піхотному полку, а наступного, 1915 року його перевели до військового госпіталю де він працював санітаром. Там Петро записував у хворих вояків фольклорні свідчення про війну: пісні, оповідання, жарти тощо [65].

Обов'язки санітара були смертельно небезпечними, бо він доглядав за солдатами, хворими на тиф у різних закутках імперії, зокрема в Чехії. Але Петро вижив, щоб повернутися додому, бо як з'ясувалося, ще багато мав зробити у

своєму житті.

Коли внаслідок поразки у Першій світовій війні відбувся розпад Австро-Угорщини восени 1918 р., П. Шекерик-Доників взяв активну участь у становленні української влади в Гуцульському краї. Політична кар'єра П. Шекерика-Дониківа була яскравою, насиченою на різні події. Він був активним членом Української радикальної партії. Активна громадянська позиція Петра Дмитровича сприяла його авторитету серед гуцулів, в кінці 1918 р. його було обрано членом Української Національної Ради (далі – УНРади) ЗУНР, що виконувала функції парламенту ЗУНР. Як делегат Української Національної Ради ЗУНР від Косівського повіту П. Шекерик-Доників був присутнім на Софійському майдані в Києві під час проголошення Акту Злуки ЗУНР та УНР 22 січня 1919 р. Відомо, що в лютому 1919 р. він, виконуючи вимоги односельців, закликав уряд ЗУНР фактично націоналізувати – передати народові землі графа Скарбека [23, с. 481].

Протягом лютого-березня 1919 р. П. Шекерик-Доників виступав на масових вічах у гуцульських селах, підтримуючи вимоги селян провести земельну реформу. Так, на вічу 24 лютого 1919 р. у с. Красноїллі селяни прийняли рішення про викуп за низьку плату поміщицьких земель. П. Шекерик-Доників був присутній на селянському з'їзді в Косові 18 березня 1919 р. за участю 300 делегатів, щоб вирішити земельні справи. Він був серед 30 доповідачів, під час виступу переконував селян, що рівномірний поділ усієї землі, за яким кожному виходило по 1,5 моргів, зробить лише усіх однаково убогими, що кардинальні реформи можна проводити, лише коли збудуємо свою соціально справедливу національну державу. Збори ухвалили рішення про необхідність конфіскації земель великих землевласників та спекулянтів, а дрібну приватну власність на землю та ліси – зберегти. Передбачалося громадські гірські полонини залишити в користуванні громад, дозволити в державних лісах збирати сухостій для розпалу та випас худоби.

Подібні рішення приймали селянські збори в інших гуцульських селах: Ясенові, Білоберізці, Пістині. Причому всюди на зборах виступав П. Шекерик-

Доників, що намагався захищати національні та соціальні інтереси місцевих гуцульських селян [23, с. 481–485].

Завдяки активній діяльності П. Шекерика-Дониківа в часи ЗУНР поміщицькі землі було продано за низькою вартістю і роздано безкоштовно малоземельним горянам. Під час румунської окупації Гуцульщини П. Шекерик Доників три місяці був під арештом – з 6 червня до 6 вересня 1919 р. Коли його випустили з-під арешту, коли уся Галичина була окупована Польщею (хоч у міжнародно-правовому аспекті статус краю залишався до березня 1923 р. не визначений) він поїхав на Східну, Наддніпрянську Україну, де взяв участь у спільній боротьбі уряду та армії УНР та ЗУНР восени 1919 р. проти російських денікінців та більшовиків [64].

21 жовтня 1919 р. П.Шекерик-Доників виголосив доповідь на тему «Січовий рух в Галичині» в приміщенні університету в м. Кам'янці-Подільському, що стало тимчасовою столицею УНР, а вже за кілька днів організував перші збори «Січі» та ініціював створення 50-ти січей у всій Подільській губернії [23, с. 485].

Представляючи інтереси галичан, П. Шекерик-Доників брав участь у переговорах з більшовиками про перехід Української галицької армії (далі – УГА) на їх бік, що було вимушеним кроком. На початку 1920 р. П. Шекерик-Доників працював у Вінниці в державному архіві. Однак під час спільного походу армії УНР та польського війська проти російських більшовиків в Україні, він покинув Вінницю через незгоду з політикою С. Петлюри щодо підписання Варшавського договору в травні 1920 р., за яким визнавалася польська влада в Галичині, як і у всій Західній Україні. Далі П. Шекерик-Доників опинився на Закарпатті, де опікувався гуцулами-утікачами, учасниками Гуцульського повстання 1920 р. [24, с. 348].

Отже, П. Шекерик-Доників за час служби в австрійській армії під час Першої світової війни 1914-1918 рр. здобув досвід для управління, який згодом став йому в нагоді при організації культурно-громадського життя на Гуцульщині. Його таланти як організатора були доволі вагомими при

формуванні Легіону УСС в під час державотворчих процесів в Україні 1918–1919 рр., коли він взяв безпосередню участь у розбудові ЗУНР на уламках Габсбурзької монархії, а також при організації культурно-просвітнього життя на Поділлі в 1919–1920 рр., вже після захоплення Галичини, включаючи його рідну Гуцульщину, поляками. Принісши свій досвід на колишню підросійську Україну, він активно організовував філії товариств «Січ» та «Просвіта», які до захоплення регіону більшовиками були провідними осередками національно-культурного відродження на Великій Україні.

Повернутися на Гуцульщину в 1921 р., майбутнього війта Петра Шекерика-Дониківа переконав його давній товариш поляк Станіслав Вінценз. Він у листі запевнив його в лояльності польської влади, а також у важливості продовжувати політичну та громадську діяльність для розвитку Гуцульщини. У той час, як П. Шекерик-Доників перебував на Закарпатті, його перша дружина померла. Повернувшись додому, він одружився вдруге на заможній жінці Парасці Гапчучці з Жаб'я. У них народився син Михайло [16, с. 337]. З поверненням до рідного краю Петро Шекерик активно зайнявся власним господарством, що як для селянина було доволі значним: два будинки, млин, 95 га землі, двоє коней, 40 овець та 16 голів худоби. Проте, він не полишав і громадську, політичну та культурно-просвітницьку діяльність, менше займався науковою роботою, етнографією [23, с. 485].

Зі спогадів швейцарського письменника Г. Цвіндена, який мандруючи Карпатами, відвідував і садибу П. Шекерика-Дониківа, дізнаємося, що хутір війта Жаб'я самотньо стояв на півдні від «синіх гір», а в його простій оселі серед вовняних килимів, які ткала його жінка, на простій полиці вражаюча збірка книжок – творів та записів гуцульських переказів, а сам господар дому був і письменником-новелістом, і один із найвідданіших збирачів легенд про опришків [58, с. 330].

Вже до 1925 р. Петро Дмитрович організував курси з ліквідації неписьменності, відновив читальню «Просвіти» у Жаб'ю (нині – с. Верховина Івано-Франківської області) та «Касу відродження Гуцульщини», а також

збудував та утримував своїм коштом школу в присілку під Синицями. П. Шекерик-Доників, займаючись облаштуванням освіти та громадським життям, не припиняв дружнього спілкування та листування зі своїми друзями: В. Гнатюком, В. Стефаником, М. Черемшиною. А. Чайковським, А. Крушельницьким та ін. Він продовжував досліджувати і популяризувати культуру Гуцульщини та опікуватися проблемами гуцулів, співпрацюючи також з газетою УРП «Громадський голос» [24, с. 349].

Закономірно, що його бажання покращити життя своїх земляків привело його до членства в Українській радикальній партії (далі – УРП) у Львові. Гуцули були вдячні земляку за захист їхніх інтересів і ще в 1927 р. обрали П. Шекерика-Дониковаго війтом Жаб'євської гміни [65].

П. Шекерик-Доників яскраво виявив свій непересічний талант оратора та громадського діяча під час виборів до парламенту в 1928 р. Він об'їздив села Гуцульщини, виголошуючи палкі промови до гуцулів, вислуховуючи їхні проблеми, спостерігаючи невимовні злидні і тут же обдумуючи плани про усунення негараздів та покращення долі своїх земляків. Його промови на вічах були спрямовані на піднесення національної свідомості гуцулів. Він цитував І. Франка, намагаючись донести його палкі заклики, вселяючи в них віру в майбутнє та у власні сили. П. Шекерик-Доників, за свідченнями очевидців, мав знаменитий дар промовця. Слухаючи його промови, гуцули організовувалися навколо свого земляка [72].

4 березня 1928 р. у Речі Посполитій відбулися чергові парламентські вибори – обирали сейм (польською мовою Sejm II Rzeczypospolitej), вперше в таких виборах взяло участь українське населення Західної України (вибори 1922 р. галицькі українці в абсолютній більшості бойкотували з огляду на невизначеність міжнародно-правового статусу Східної Галичини до березня 1923 р.). Західну Україну в сеймі представляли вісім послів. Від виборчого округу номер 53 (Станиславів) під номером 22 у виборчому списку Української Радикальної Партії був Петро Шекерик-Доників. Йому вдалося стати послом завдяки довірі та вибору гуцулів [65].

Послом до польського сейму каденції 1928–1930 рр. П. Шекерик-Доників був обраний від Української соціалістично-радикальної партії (реорганізована на основі Української радикальної партії в 1926 р.), де, підкреслюючи свою відданість справі відстоювання інтересів гуцулів, постійно ходив у народному одязі, що ще більше підняло його авторитет серед народу [24, с. 349].

Навіть поляки з пошаною ставилися до відданості П. Шекерика-Дониківа малій батьківщині. Так, у краківській газеті «*Ilustrowany Kurier Codzienny*» від 30 березня 1928 р. згадувалося про посла від косівського повіту П. Шекерика, який зробив сенсацію в сеймі своїм «різнобарвним строєм». Звичайно, що цим «різнобарвним строєм» стало традиційне гуцульське святкове вбрання, яким П. Шекерик-Доників символізував себе як гуцула [65].

Але не лише одягом запам'ятався цей депутат сейму, але й своєю діяльністю в найвищому законодавчому органі відновленої Речі Посполитої, де він, не покладаючи рук, працював для добра гуцулів. П. Шекерик-Доників домагався від польської влади відповідного ставлення та належних прав, полегшення національного і соціального становища для місцевих українців, що перебували під польською владою, легальним шляхом. Його праця значною мірою мала успіх, чим він заслужив довіру та пошану серед своїх виборців [53, с. 49].

Що саме встиг зробити П. Шекерик-Доників за свою коротку каденцію в сеймі у 1928–1930 рр.? Відомо, що він входив до складу двох комісій: боротьби з дороговизною та соціальної опіки. Польський історик Станіслав Стемпень наголошує: «Як посол зробив понад 40 інтерпеляцій (запитів) до сейму стосовно територіального управління а також мисливського господарства. Це майже третина усіх запитів, зроблених представниками УСРП у парламенті» [65]. Очевидно, що гуцул-посол дослухався до потреб своїх земляків, зокрема щодо проблем української освіти: створення читалень «Просвіти», Селянських спілок, будівництва шкіл, а також господарських питань, як, для прикладу, укріплення берегів р. Черемошу, що виносив на обговорення сейму. Як посол П. Шекерик-Доників був серед розробників проєкту зменшення податків, намагався схилити

польський уряд до проведення земельної реформи та прийняття Ловецького статуту.

При цьому, П. Шекерик-Доників намагався забезпечити жителів гір від шкоди, завданої дикими звірами. Петро також проявив себе хорошим дипломатом, незважаючи на гуцульське внутрішнє прагнення до свободи, він вважав, що потрібно підтримувати дипломатичні стосунки з поляками для вирішення проблем на сеймовій арені, мирним шляхом. П. Шекерик-Доників не вітав радикальні методи боротьби оунівського націоналістичного підпілля, підтримуючи легальний національно-державницький табір і підкреслюючи важливість міжкультурного обміну досвідом та співробітництва [65].

Працюючи на благо рідного краю, П. Шекерик-Доників вдало використовував добрі стосунки, що склалися в нього з тогочасними громадськими діячами та посадовцями польської влади. Вже на посаді вйта у Жаб'ю він сприяв створенню Товариства приятелів Гуцульщини 1933 р., на чолі якого був міністр оборони Польщі Тадеуш Каспжицький. Заручившись допомогою цього товариства, вйт домогся фінансування польським урядом будівництва у Жаб'ю Рільничої школи, у якій молодих гуцулів навчали нових методів господарювання [24, с. 349]. І хоча навчальний заклад «Державна високогірна школа рільнича у Жаб'ю» проіснував недовго – 1937–1940 рр., для нього було збудовано в гуцульському дерев'яному стилі кілька добротних будинків. Школа встигла підготувати кілька десятків кваліфікованих випускників, навчених європейським екологічним методам ведення рільничого господарства [42, с. 223].

Вйт Жаб'євської гміни (1927–1939 рр.) багато зробив корисного для своїх земляків, причому не лише у сфері оподаткування, освіти, господарювання та благоустрою, але і для наукового та культурного розвитку Гуцульщини. Так, за сприянням Товариства приятелів Гуцульщини у Жаб'ю було споруджено будинок у гуцульському стилі на чотири поверхи, де в лютому 1938 р. відкрився Регіональний краєзнавчий музей Гуцульщини. Експозиція лише етнографічного відділу налічувала близько 5 тисяч експонатів, загалом у музеї було п'ять

відділів. У 1940 р. радянська влада ліквідувала музей [23, с. 492]. Війт Жаб'я був також ініціатором та активно підтримував спорудження обсерваторії на горі Піп Іван (Піпіван – місцева назва. – М. Б.), що запрацювала у 1938 р. [24, с. 350].

З допомогою Товариства приятелів Гуцульщини П. Шекерик-Доників видавав щорічний «Календар гуцулский», три видання якого (на 1935, 1937 та 1939 рр.), були дуже популярними серед місцевих жителів, містили не лише етнографічні матеріали, але й художні оповідання [23, с. 494].

Часопис «Календар гуцулский» був одним з найпопулярніших на той час видань не лише серед гуцулів. Він містив різноманітні рубрики: господарську, письменницьку, правову, лікарську, жіночу й ветеринарну. У виданні давалася коротка інформація не лише про етнічний склад та особливості краю, але й про соціально-політичний стан Гуцульщини, її культурні, побутові, родинні та трудові традиції. У часописі публікувалися також різнопланові замітки з історії, хоча вони і містили дещо провладну інформацію, бо фінансувалися польською владою. «Календар гуцулский» видавався максимально наближеною до гуцульського діалекту мовою [78].

Палкий прихильник Гуцульського театру, П. Шекерик-Доників плекав надію про його відродження в міжвоєнний період, бо, як він писав, «цес театер мав значіне для Гуцулів морально-виховавче и реклямове». У 1933 р. у Жаб'ю за сприяння Товариства приятелів Гуцульщини було відроджено Гуцульський театр. З відновленими п'єсами Г. Хоткевича колектив знову поїхав на гастролі по цілій Польщі. Як слушно зазначав П. Шекерик-Доників, театр зробив рекламу Гуцульщині – туристи та «літники» потяглися у зелені Карпати, що, своєю чергою, принесло гуцулам матеріальну вигоду. При цьому ще в далекі 30-ті роки ХХ ст. Петро Дмитрович, як війт Жаб'я, зазначав, що самотутній колорит Гуцульщини, її етнографічні особливості, збережені в побуті, одязі, мові, звичаях та обрядах, є тим ґрунтом, на якому розквітне «наш господарський добробут».

На перешкоді активній і багатогранній роботі авторитетного громадського діяча в міжвоєнний період не стали складні сімейні обставини. У 1939 р. у родині

П. Шекерика-Дониківа сталася сімейна трагедія, помер від туберкульозу наймолодший син Михайло, який вчився у Коломийській гімназії [23, с. 494].

1.3. Репресії більшовицького режиму

З 1933 р. і аж до початку Другої світової війни П. Шекерик-Доників був незмінним війтом найбільшої на Гуцульщині громади в селищі Жаб'є, де його застав прихід більшовиків у вересні 1939 р. Нова влада ув'язнила війта разом із сином Андрієм, про що більш детально мова піде пізніше. Спочатку їх вивезли до Києва, де Андрій якимось чином врятувався та після захоплення Києва німцями у 1941 р. став працювати в українській адміністрації міста. Батько був висланий до Сибіру, де, як писав, і «зложив свої шляхетні кости під білими березами холодної і непривітної півночі» [24, с. 350].

Не врятувало П. Шекерика-Дониківа від більшовицьких репресій навіть знайомство з видатними діячами української культури і мистецтва з радянської України О. Довженком, М. Рудницьким, журналістом М. Донченком та етнографом Р. Герасимчуком, які в кінці 1939 р. навіть приїжджали в Карпати, спілкувалися з ним, збирали гуцульський фольклор та цікавий фактаж про життя гуцулів. Цікаво, що працівники Київського інституту фольклору та з Будинку народної творчості м. Станіслава (нині – Івано-Франківськ) зверталися до П. Шекерика-Дониківа з пропозиціями співпраці та проханням продовжувати записувати фольклор [23, с. 493].

Однак послідовна політична позиція П. Шекерика-Дониківа в українському національному дусі, його популярність серед місцевих жителів та активна громадська діяльність не могли залишитися непоміченими більшовиками. «Совіти» фізично знищили гонорового гуцула, етнографа, багаторічного війта Верховинської гміни, колишнього посла до польського сейму. Але їм не вдалося знищити те, що він встиг зробити для своєї — малої батьківщини прославити, збагатити, популяризувати... він змусив її квітнути, як квітнуть «вербові котики» — «бечка» перед Великоднем — коли світ

очищається від нечистої сили» [65]. Гуцули добре знали ставлення більшовицької влади до національно свідомих діячів. Коли радянська влада зайшла до Жаб'я восени 1939 р. та почалися перші арешти на початку Другої світової війни, П. Шекерик-Доників якийсь час переховувався у своїх родичів у Головах. З собою мав лише «усеке писання» та увесь час читав. Дружина передала йому листа, щоб повертався до Жаб'я, бо «совіти» хочуть з ним поговорити. Незважаючи на умовляння родичів, щоб утік за кордон, Петро пішов до Жаб'я для спілкування з представниками нової влади, і невдовзі був заарештований [16, с. 338].

15 травня 1940 р. Петра Дмитровича заарештували у Жаб'ю та відправили до Станіслава (м. Івано-Франківськ) [1, арк. 5]. У ході обшуку в арештованого були вилучені листи до Даценка, службові відношення від інституту української фольклористики і будинку народної творчості в м. Станіславі, посвідчення особистості (польського зразка), радіоприймач з акумулятором, а в його домі у Жаб'є було опечатано шафу з особистою бібліотекою. У будинку П. Шекерика-Дониківа станом на червень 1940 р. проживала його родина (крім синів), що не займалася політичною діяльністю [1, арк. 6–8].

На допитах слідство намагалось вибити від затриманого діяча свідчення про його «антирадянську» і «буржуазно-націоналістичну» діяльність у 1908–1939 рр. Також, слідство докладало зусиль, щоб дізнатися про місце перебування обох синів Петра Дмитровича. Отримані проти нього свідчення в справі, що слідство доводило до П. Шекерика-Дониківа шляхом очних ставок, він заперечував як неправдиві [1, арк. 59]. 11 жовтня 1940 р. П. Шекерика-Дониківа засудили до восьми років таборів за ст. 54 п. 10 КК УРСР за «антирадянську діяльність». На жаль, подальша доля, точний час та місце смерті діяча – невідомі [1, арк. 68].

У своїх спогадах племінниця Петра Дмитровича Марія Шкрібляк згадувала, що репресій родина Шекериків-Доникових зазнавала за національно свідому українську позицію як від польського уряду, так і за радянської влади (з 1939 р.). За її словами, «в 1939 р. Польща розпалася, та й прийшли руські, сім'ю

записали до богачів, її батька та брата арештували просто у млині, який конфіскували» [16, с. 337]. Останні відомості про П. Шекерика-Дониківа були з Харківської тюрми, на подвір'ї якої їх розлучили. Старих діячів розстріляли, а молодій племінниці П. Шекерика-Дониківа «витак кєжко робили у тюрмі». Аж через 50 років родичі дізналися, що брата П. Шекерика-Дониківа – Василя – розстріляли у Харкові в 1940 р. Синам Петра Дмитровича пощастило вижити. Старший син Андрій навчався в Коломиї, де він одружився і проживав у шлюбі з дружиною Анною, мав доньку. Молодший син Дмитро одружився у Жаб'ю, жив на присілку Ровенька. У нього було двоє дітей: донька Катерина та син Петро. Під час німецької окупації брати з сім'ями через Ворохту втекли за кордон [16, с.337].

Старшого сина Андрія заарештували разом з батьком 15 травня 1940 р. та засудили до розстрілу, але, перебуваючи в тюрмі у Херсоні, а потім – у Києві, він вдало імітував психічну хворобу, через що його перевели до психіатричної лікарні, звідки йому вдалося втекти. У 1944 р. вони разом з братом та сім'ями втекли спочатку до Баварії, а потім переїхали до США (1950 р.) [23, с. 494]. Про Андрія (12.09.1912–12.20.1980) також відомо, що він, навчаючись у Коломийській гімназії, був членом 19-го куреня ім. Семена Палія гуртка «Лис» (23 червня 1929 р. склав пластову присягу). У 1938 р. закінчив духовну семінарію у Львові. Був членом Організації українських націоналістів (далі – ОУН) мельниківського спрямування (ОУН(м)), учасником похідних груп націоналістичного підпілля. У 1941–1942 рр. – член Міської управи Києва під час німецько-фашистської окупації України. В еміграції в США брав активну участь у громадському житті. Похований на цвинтарі у Факс Чейсі (Філядельфія) [79].

Про долю молодшого сина Дмитра відомо мало, на момент затримання батька він переховувався, а ось його син Петро був відомим американським продюсером співачки українського походження та своєї дружини Меланії Савки, у них було троє дітей. Друга дружина Петра Дмитровича теж була засуджена і чотири роки провела в ув'язненні. Повернувшись, вона оселилася у селі

Замагора (нині – Верховинського району), де жила з Дмитром Кураківським, у них народилася дочка Анна [62]. За спогадами доньки, Параску засудили до 10 років таборів за те, що вона була «послова, війтова жінка». Ув'язнення Параска відбувала в Республіці Комі (на півночі сучасної рф), повернулася достроково завдяки амністії [73].

Дружина Параска залишилася відданою П. Шекерику-Дониківу після його арешту. Вона казала всім, що рукописи чоловіка та його літературна спадщина були вилучені та спалені. Але насправді спочатку Параска, а потім її донька Анна зберігали таємницю схованки, закопані в землі рукописи роману «Дідо Иванчик» чекали свого часу та оберігалися як найбільші сімейні цінності. До 110-ї річниці від дня народження П. Шекерика-Дониківа в 1999 р. Анна передала рукопис роману членам товариства «Гуцульщина». І так ожила гуцульська старовітчина та повстав із забуття шедевр української літератури. Так відновилося пам'ять про Шекерика-Дониківа, зріс інтерес до його творчості та життєвого шляху самого автора [26, с. 49].

П. Шекерик-Доників був посмертно реабілітований Івано-Франківською обласною прокуратурою 12 серпня 1989 р. Ще за радянського часу повторна перевірка у його справі не виявила жодних «антирадянських дій» [1, арк. 69].

Загалом констатуємо, що біографія Петра Шекерика-Дониківа – це не просто сухі цифри та події, а цікава оповідь, сповнена краси Карпатських гір, оповита легендами та переказами про опришків, піснями та колядками, голосіннями і танцями, сповнена щирої віри в божественне та містичне.

Багатогранна діяльність П. Шекерика-Дониківа вшановується сучасниками в незалежній Україні. Так, у Верховині працює етнографічний музей. Гуцульський театр продовжує традиції сценічного мистецтва, милує око туристів обсерваторія на горі Піп Іван. Крім того, видаються його книжки, науковці черпають чистий скарб з його етнографічних праць, а мовознавці та літератори вивчають та наслідують його гуцульський текст. Але чи не найбільший та найкращий результат діяльності П. Шекерика-Дониківа – це вільна Гуцульщина в незалежній Українській державі.

РОЗДІЛ 2. Творча спадщина П. Шекерика-Дониківа

2.1. Тематика фольклорних та етнографічних праць

П. Шекерик-Доників – це феномен прикарпатської біографістики, чие життя і творчість слід вивчати окремими розділами. Власне другий розділ цього дослідження авторка хоче присвятити саме творчій спадщині діяча.

У вже згаданій нами енциклопедії за редакцією Євгена Онацького (1967 р. Аргентина) про громадсько-політичну діяльність Петра Шекерика-Дониківа подано лише кілька рядків і лише коротеньке речення, що він провадив записи етнографічного матеріалу [94, с. 2081]. Звичайно, що в колах політичної еміграції він був відомий більше завдяки своїй громадсько-політичній діяльності. Однак, у біографії Петра Дмитровича написаної іншим видатним діячем української діаспори Миколою Домашевським та вперше опублікований у 1971 р. у періодичному виданні «Гуцулія», коротко подається і його діяльність як етнографа та письменника [38, с. 463].

І хоча до школи Петро пішов переростком в 11 років та закінчив лише чотири класи, його жага до знань та наполеглива самоосвіта вже з юних літ перевтілили хлопця з пастушка на етнографа, літератора, публіциста та науковця. Його фольклорні матеріали стали джерелом натхнення для В. Гнатюка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського та інших тогочасних письменників і дослідників. П. Шекерик-Доників з ранніх років долучився до збирання фольклору, етнографічних матеріалів та літературної творчості. Цьому сприяло його оточення, вчитель, природа та навіть історична епоха – зацікавлення усім народним, гуцульським [39, с. 3].

Збираючи етнографічний матеріал та фольклор для НТШ, П. Шекерик-Доників записував його гуцульським діалектом у формі невеликих оповідань [65]. Він збирав етнографічні матеріали, зокрема для М. Коцюбинського, підтримував зв'язки з В. Стефаником, товаришував та дослухався до порад С. Вінченца щодо написання власного роману про Гуцульщину. Гнат Хоткевич писав про Петра як про талановитого актора, розумного та розвиненого хлопця, який багато читав та залишив свій слід в літературі, не був чужим у політиці, а

також «людина потрібна своєму народові, своїй епосі», він постачав усіх етнографів матеріалами про гуцулів «першої якості і в найбільшій кількості» [5, с. 547].

Коли М. Домашевський писав біографію П. Шекерика-Дониківа, світові ще не був відомий головний шедевр його творчості роман «Дідо Иванчік», але його відома праця вражала: «Він (Шекерик-Доників) уважно приглядається до народного гуцульського побуту, вивчає народні характери, спостерігає психологічні риси народні та звичаї, що дало йому багатий матеріал для його літературних праць, які він подарував українській культурі в кількості 106 оповідань та новел про опришків на Гуцульщині». М. Домашевський вважав найвизначнішими творами автора: «Силуваним оком не надивитися», «Іван Бойчук», «Зведи́ниця», «Нарозумився», «Святий-Вечір», «Шкільник», «В касарнях», «На дні озера» та ін. [38, с. 462].

П. Шекерика-Доників розпочав свої етнографічні записи в дуже юному віці. Він передав етнографу Володимирі Гнатюку, який багато часу проводив у Криворівні, записи переказів про опришків. Юний Петро зробив найбільше записів тих переказів, які стали основою виданих В. Гнатюком «Народних оповідань про опришків». У передмові до книги В. Гнатюк написав, що кількість надісланих П. Шекериком-Дониківим оповідань така, що з незначними доповненнями вони змогли б заповнити окрему книгу. Із 258 оповідань про опришків, що увійшли до збірника, 104 були записані П. Шекериком-Дониківим [40, с. 131—132]. Кількість оповідань, записаних Петром була приголомшливою. Він витрачав на це багато часу. За спогадами його племінниці, вуйко Петро в дитинстві не дуже цікавився господаркою, він був «рожений до книжок», замість закладати сіно на полонині, він сидів під сіном і увесь час щось собі писав [16, с. 337].

Якщо звернутися до передмови, написаної В. Гнатюком до збірки «Народні оповідання про опришків», то дізнаємося, що фактично П. Шекерик-Доників був ініціатором виходу в світ цього етнографічного матеріалу: «1907 р. передав мені д. П. Волосенка, тодішній редактор «Громадського голосу»,

письмо молодого гуцульського парубка Петра Шекерика Доникового з Голов, Косівського повіту, в яким він заявив охоту списувати оповідання про опришків, яких знає сам доволі багато, коли знайдеться хтось, що їх надрукує.» Звичайно, що науковець загорівся бажанням отримати запропонований матеріал, він дав певні вказівки для ведення записів і попросив надіслати кілька оповідань «на поз Галичини та Буковини з проханням зібрати оповідання про опришків для упорядкування збірки. Однак, отримав лише біля 3% відповідей на свої запити. Отже, надіслані Петром Шекериком-Дониківим з Голов 104 оповідання та А. Онищуком із Зелениці – 69, становили разом основу збірки [44, с. 5–6].

В. Гнатюк, видавши вперше оповідання П. Шекерика-Дониківа, ще не знав, що відкрив світові та благословив на творчість письменника, який фактично став об'єднавчою фігурою серед інших авторів, що творили гуцульський текст. Його подача гуцульської теми була унікальною, бо він у ній «жив своє життя». А гуцульський текст від П. Шекерика-Дониківа був об'єктивний і правдивий, бо автор був цілком занурений у гуцульський простір [40, с. 154].

В. Гнатюк дивувався не лише кількості матеріалу, але й захоплювався якістю отриманих текстів, які вражали своїм найчистішим гуцульським діалектом. На думку вченого, записи П. Шекерика були унікальними саме тому, що відрізнялися від тих, що були зроблені інтелігентами, які ходили в експедиції, своїм живим гуцульським словом, бо їх автору не потрібно було щось передавати чи відтворювати у філологічних цілях, адже він сам був тим гуцулом, який постійно жив у рідному селі, знав його (діалект) так гарно як лише можна було від нього жадати [54, с. 123].

Іншим важливим аспектом унікальності роботи П. Шекерика-Дониківа було те, що він, живучи серед гуцулів, записував те, про що сам знав та чув, з чим жив та виховувався. Він записував свої оповідання від себе, а не переказував з чужих вуст, його основними інформаторами, зокрема, про життя опришків, були його батько та інші родичі. У згаданому збірнику, крім оповідань, були поміщені також п'ять співанок-хронік, записаних Петром. Такі пісні були дуже

популярними в гуцулів і склалися на певну подію. А свідчення про волелюбних опришків були популярними серед горян, передавались з покоління в покоління [40, с. 132].

Про оповідання П. Шекерика-Дониківа В. Гнатюк написав, що вони «визначаються дуже гарним стилем, чистим говором і вірною передачею, з мінімальним шкільним впливом, що відбивається майже виключно лише на правописі» [54, с. 116]. Ймовірно, що такий схвальний відгук відомого вченого надихнув Петра й далі писати гуцульською говіркою, сформував унікальний стиль його подальшої літературної творчості. Адже, як не соромився чи не боявся посол польського сейму П. Шекерик-Доників приходити на засідання в гуцульському вбранні, так і письменник – не цурався свого гуцульського діалекту, пишучи про гуцулів і для гуцулів. Тема опришків також була близькою для Петра, адже він був, зі слів швейцарського мандрівника Ганса Цбіндена, сам «гуцул із крові й кості, а його предки дружили з багатьма великими опришками» [17, с. 232].

Волелюбні горяни, відчувши небезпеку з боку влади щодо панщини, рекруту до війська та інших повинностей, віддавна чинили цьому опір, а тому кожен молодий гуцул був і вівчарем, і опришком. Про них співали пісні, розповідали легенди. В. Зеленчук зазначає, що певна частина оповідань, із тих, що увійшли до збірки «Народних оповідань про опришків», стала цінним джерелом для написання Г. Хоткевичем повістей «Довбуш» і «Камінна душа» та кількох оповідань, а також книжки С. Вінценза «На високій полонині» [40, с. 133].

Оповідання про опришків, зі свідчень самого П. Шекерика-Дониківа, він записував також від інших гуцулів, за їхні розповіді доводилося платити, хоч і невеликі гроші, але і їх в етнографа не було, тому просив допомоги у В. Гнатюка. За свою ж працю просив надіслати йому книжки та випуски етнографічного видання НТШ. Також Петро залучав своїх односельців до записування легенд про опришків, а для їх заохочення звертався до В. Гнатюка, щоб той особисто написав цим гуцулам листи з рекомендаціями, але обережно, «бо то є амбіція»

[58, с. 327, 328].

Не дивно, що В. Гнатюк намагався максимально використати потенціал такого цінного інформатора, як П. Шекерик-Доників, зокрема щодо збереження автентики. Тому вживав заходи для публікацій його записів та оповідань. Одразу дві Шекерикові роботи були вміщені в «Етнографічному збірнику» у Львові за 1912 р. (XXXI–XXXII томи): «Похоронні звичаї та обряди в селі Головах Косівського повіта» і «Приказуванє по умерлим», у яких автор детально описав приготування до смерті, убирання померлого, а також ігри при покійникові. Останнє є рідкісним маловивченим автентичним звичаєм гуцулів, проти якого, як зазначав П. Шекерик, виступали священники, але люди робили по-своєму, шануючи давні забави. Сучасні вчені високо оцінюють роботу Петра Дмитровича, як унікальну та деталізовану [40, с. 133]. У вказаних описах похоронного обряду, крім згаданих ігор при померлому, були описані також знаки, які передують смерті [39, с. 3].

Загалом, П. Шекерик-Доників долучився і до описів практично усіх гуцульських традиційних обрядів, пов'язаних з основними життєвими циклами людини. Його етнографічні записи стали джерелом для праць інших дослідників. [15, с. 3]. Для прикладу, З. Кузеля, пишучи про гуцульський похоронний обряд, використав, зокрема, описане П. Шекериком-Дониківим «посижіне» при мерці у с. Голови, де люди бавляться при померлому, для розради домашніх [46, с. 204—205].

Крім того, П. Шекерик-Доників залишив нам матеріали з описом іншого поширеного серед гуцулів звичаю – голосіння за померлим. За цим звичаєм жінки спеціально ходять голосити за померлими, отримуючи за це харчі або якісь речі, що належали померлому. Пізніше етнографи класифікували голосіння на різновиди, для прикладу: спеціальні голосіння, призначені для поховання сина, дочки, брата, сестри, діда, тітки та інших членів родини [[46, с. 204—205].].

У 1913 р. у Львові окремою книжкою вийшло оповідання П. Шекерика-Дониківа «На дні озера», у якому тим же гуцульським діалектом автор відтворив давній переказ про знищення татар у гірському озері [13].

Наступною опублікованою роботою П. Шекерика-Доникова стала стаття «Як відбуваються коляди у гуцулів», яка увійшла до першого тому «Колядок і щедрівок», виданого 1914 р. В. Гнатюком. Однак, як не дивно, у цьому збірнику не було текстів колядок, записаних П. Шекериком. Хоча, за свідченнями В. Гнатюка, Петро сам ходив колядувати на чолі ватаги – «березою», знав багато коляд. Аж у 1938 р. П. Шекерик-Доників видасть за сприяння «Товариства приятелів Гуцульщини» власну книжку – етнографічний нарис «Коледники» [6].

У 2024 р. книжку було перевидано видавництвом «Брустури» [6]. Збірка унікальна тим, що в ній описано увесь процес «коледування» з початку підготовки до «розплесів», а також пояснюються ролі усіх учасників, подаються тексти колядок і не тільки. У чотирьох розділах книжки описані всі етапи проходження коляди на Гуцульщині, як окремого явища. Усе за порядком: спочатку розповідь про підготовку коледників до дійства – коледники згадують коляди, обирають з поміж себе «березу», який обов'язково повинен знати усі обряди, «вибірця», зазвичай – це церковний брат, «коня», який носить усе наколядоване добро, «трембіташа». Вміщено автентичні тексти колядок, хід коледування з поясненнями різного часу та поведінки у різних газдів тощо. А також описано, як на завершення коляди люди діляться наколядованим та гостяться, при цьому заколядовані гроші віддають на церкву [6, с. 11]. Іншим родинним звичаєм була присвячена стаття П. Шекерика-Дониківа «Родини і хрестини на Гуцульщині», яка була вміщена у 18 томі «Матеріалів української етнології» (1918 р.). У ній автор досить детально та з легким гуцульським гумором описує процес розвитку людини від зачаття до народження та її хрещення. Наукові розвідки П. Шекерика-Дониківа були цікавими та численними, їх друкували в багатьох тодішніх виданнях. Для прикладу, описи звичаїв на Різдво були опубліковані в газетах «Жіноча доля», «Мета», «Краківські вісті» [40, с. 133].

Досліджуючи різдвяні традиції, етнограф зазначав, що існують певні відмінності у традиціях та звичаях в окремих місцевостях Гуцульщини, тому

акцентував увагу на вивченні звичаїв у с. Жаб'ю (сmt. Верховина). Його наукові розвідки популярні й досі, про це, зокрема, свідчить сплеск сучасних публікацій його праць столітньої давності окремими книгами [40, с. 116].

Багато відомостей про проведену роботу та зібрані матеріали дізнаємося з листів П. Шекерика-Дониківа до В. Гнатюка. Майже в кожному з них йдеться про зібрані оповідання та казки про опришків, пісенний фольклор – гуцульські співанки про першу світову війну, прислів'я та приказки, навіть анекдоти та матеріали про статеве життя гуцулів. При цьому, як зазначає В. Зеленчук, П. Шекерик-Доників до збирання матеріалів підходив доволі професійно. Про це, зокрема, свідчить використання ним у роботі програм з Академії наук у Києві періоду «українізації» (1926 р.) та прохання до В. Гнатюка надати свої вказівки стосовно того що і як записувати [40, с. 134].

Щира любов до Карпатських гір, замилювання гуцульським світом та популяризація його традицій і вірувань стали головною метою усього життя П. Шекерика-Доникова як науковця – етнографа. Вершиною його діяльності у цьому напрямі стало видання за підтримки «Товариством приятелів Гуцульщини» часопису «Календарів гуцулских» (1935, 1937 і 1939 рр.). Збірка «Рік у віруваннях гуцулів» — це значна частина його творчого доробку, надрукованого впродовж 1910-х – 1930-х років у наукових збірниках НТШ, періодиці та «Календарях гуцулских». Автор детально описав не лише обряди але й поняття часу та його поділ у гуцулів, свята цілого року та впродовж життя. Ці етнографічні розвідки: співанки, оповідання, легенди, казки та статті доступно і правдиво відображають і матеріальний, і духовний світ горян. У них також показано історичні події, до прикладу опришківський рух та перебування у Карпатських горах монголо-татарської орди; традиції та вірування – через стосунки людей, зображено боротьбу людини та природи, добрих та злих сил, поєднання язичництва та християнства. А також заходи для збереження традицій та одночасно перспективи розвитку гуцульського краю. «Календар гуцулский» був своєрідною програмою національного розвитку Гуцульщини [15].

П. Шекерик-Доників був не лише засновником часопису та автором статей, він особисто редагував інші матеріали, що подавалися до друку. Тому можемо вважати його засновником гуцульської журналістики. Цікаво, що навіть етнографічні матеріали у «Калєндарях гуцулских» мали практичне значення, до прикладу, річний цикл вірувань мав прив'язку до гуцульської метеорології, початку господарських робіт. Окремі матеріали не мали аналогів у вітчизняній літературі, до прикладу перекази: «Почєток і кєнец світа» та «Від коли лишили старих людей убивати». Більшість матеріалів, вміщених у «Калєндарях гуцулских», ймовірно, це ті, які В. Гнатюк не встиг чи не зміг опублікувати у виданнях НТШ [40, с. 130—134].

Як вже зазначалося, П. Шекерик-Доників був ініціатором видання часопису «Гуцулский Калєндар». Три унікальні видання калєндаря побачили світ у 1935, 1937 та 1939 роках, які він фактично сам редагував та публікував на сторінках часопису також власні твори, етнографічні матеріали, ставши таким чином засновником журналістики на Гуцульщині [40, с. 130].

Отже, записуючи фольклор та народні звичаї, П. Шекерик-Доників застосовував наукові методи роботи, рекомендації щодо яких отримував від Л. Гарматія, В. Гнатюка, Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові та Української академії наук у Києві тощо. Його наукова етнографічна робота, крім фіксування народного побуту, звичаїв та обрядів, перейшла у написання наукових статей та використання народної словесності – гуцульського діалекту. Це дало можливість передати не лише зміст та форму обрядовості але й зануритися у справжню гущу гуцульського життя, цілої епохи, у всіх його проявах і з середини побачити та відчути його у повній мірі, побачити очима гуцула- автохтона.

Наукова робота П. Шекерика-Дониківа як етнографа була продовжена в літературній праці, про яку мова піде пізніше. Так, у романі «Дідо Иванчик» автор у художньому стилі чудовим місцевим діалектом описав побут, звичаї, традиції та вірування гуцулів.

Творча спадщина П. Шекерика-Дониківа, зокрема етнографічні нариси,

літературні твори, включаючи роман «Дідо Иванчік», стали предметом наукових досліджень у різних галузях, для прикладу, етнографії Гуцульщини, філософії, релігієзнавства, мовознавства, зокрема гуцульського діалекту та тексту тощо. Згадаємо, що вперше свої літературні здібності Петро проявив, записуючи короткі етнографічні нариси (оповідання) для НТШ у Львові. Тому можемо стверджувати, що записані ним звичаї та перекази стали цінним джерелом для вивчення етнографії Гуцульщини.

В. Гнатюк в кінці XIX – на початку XX ст. у своїй праці «Причинки до пізнання Гуцульщини» [31, с. 23], досліджуючи наукові здобутки з етнографічного вивчення Гуцульщини, аналізує, серед інших, роботи П. Шекерика-Дониківа. В. Гнатюк не лише в кожній зі своїх праць вміщував розділи, присвячені питанням етнографічного вивчення Гуцульського краю, але й у збірках колядок і щедрівок, гаївок, легенд та народних переказів подав відомості про респондентів, від яких вони були записані, у випадку П. Шекерика-Дониківа написані ним самим [31, с. 7–13].

2.2. Літературна творчість. Перлина гуцульської літератури – роман «Дідо Иванчік»

Значну роль у вивченні Гуцульщини, серед інших, відіграють художні твори, зокрема роман «Дідо Иванчік». І хоча роман не можна віднести до галузі спеціалізованих наукових праць, у ньому якнайширше та деталізовано описані гуцульські традиції як життєвого циклу так і календарного, не оминув автор і опису одягу, житла та ведення господарства гуцулами. Особливістю роману «Дідо Иванчік» є його цінність для вивчення живої народної мови – гуцульського діалекту та духовне життя гуцулів та світогляд на зламі XIX–XX ст., наявність відомостей про гуцульську магію, фольклор, численні вірування та легенди, що сягають у глибину віків та є невід’ємною частиною життя горян [37, с. 178 — 181].

З часом велика частина доробку П. Шекерика-Дониківа стає доступнішою для істориків, фольклористів, етнографів, літературознавців та мовознавців.

Окрім справді досі невідомих сторінок його роману, «Дідо Иванчік» дослідники частіше звертаються до опублікованих ще на початку XX ст. його робіт у збірниках НТШ, газетах та часописах, піднімаються рідкісні та маловідомі архівні документи, зокрема листування з іншими діячами науки, літератури тощо. Ці дослідження не лише черговий раз доводять наукову, історичну та літературну значимість творів Петра Дмитровича, але і його незагнаний харизму, неперевершений талант та любов до своєї Гуцульщини. Він заслужено вважається одним із найкращих авторів гуцульського тексту, об'єднавчою, майже символічною фігурою [54, с. 72].

Надзвичайно вагомим є вклад П. Шекерика-Дониківа в розвиток так званого «гуцульського тексту». Дослідники-мовознавці зазначають, що використання гуцульського діалекту в українській художній літературі, часом – у польській, має довгу історію, біля витоків якої стояв Ю. Федькович. Він як справжній буковинський гуцул – носій гуцульських причеремоських говірок, на початку становлення української літературної мови на українських землях під владою Габсбурзької монархії, писав свої твори живою розмовною мовою. Для нього це було гуцульське діалектне мовлення та різнобарвний місцевий фольклор. Тому мова його героїв та авторський текст творів має велику кількість різнорівневих рис гуцульського діалекту [26, с. 47].

З легкої руки Ю. Федьковича гуцульський діалект впевнено увійшов у літературну практику інших українських письменників, як тих, для кого він був рідною мовою. Для прикладу, стилістично використовував гуцульські діалектизми Михайло Павлик. У творах Івана Франка на гуцульську тематику теж цілеспрямовано робився добір гуцульських діалектних форм, імплементація яких у мову оповідань є одним із важливих засобів творення Франкової художньої мови. Гуцульський діалект використовувався в українській художній мові у творах східноукраїнських письменників, які також взяли до стилізації мовлення, насамперед, персонажів творів на гуцульську тематику під гуцульський говір, що здійснювали, зокрема, Михайло Коцюбинський та Гнат Хоткевич [2; 4].

І хоча для читача, не знайомого з гуцульським діалектом, читання таких творів мало певні труднощі, для художнього змалювання Гуцульщини вживання певних діалектизмів вже стало своєрідним еталоном. Поняття «гуцульського тексту» з'явилося через «замилювання» літераторами кінця XIX – початку XX ст. Гуцульським краєм та самобутнім життям гуцулів у складі Австро-Угорської імперії. Тоді література стала одночасно виразником національної ідентичності, самобутності та чинником формування української ідеї серед гуцулів. При цьому одним з основних ознак гуцульського тексту є гуцульський діалект [27, с. 166].

Трохи раніше за П. Шекерика-Дониківа, інший гуцул Іван Семанюк (Марко Черемшина), який здобув європейську освіту, опублікував свої перші оповідання, також використовуючи гуцульський діалект у мові персонажів. При цьому авторський текст М. Черемшина писав літературною мовою, додаючи незначних місцевих лексичних вкраплень, що надавало його стилю особливого шарму, запаху, барв і т. д. [29, с. 60].

Однак саме П. Шекерик-Доників вважається одним із письменників, які започаткували традицію створювати художні тексти повністю гуцульським діалектом. У його творах, на відміну від інших авторів того часу, які також вважаються творцями гуцульського тексту: Ю. Федькович, Г. Хоткевич, І. Франко, М. Коцюбинський, М. Черемшина та ін., гуцульським діалектом виписано не лише мову персонажів, але й авторську мову. Мова автора та мова його героїв відтворює найтонші нюанси гуцульського діалекту, який фактично у творах П. Шекерика-Дониківа використано в ролі літературної мови. Загалом, історія використання гуцульського діалекту в художній літературі свідчить про велике зацікавлення в ньому і сучасних авторів, як у важливому естетично-зображальному засобі [35, с. 225].

Роман П. Шекерика-Дониківа «Дідо Иванчік» з мовознавчого погляду – неординарне явище, що повністю відображає особливості говору гуцулів його рідного села Голови на початку XX ст. На думку мовознавців, штучне «олітературнення» роману призвело б до збідніння колоритної складової твору [10, с. 50]. На нашу думку, це свідчить про неповторність, ексклюзивність та

автентичність творів автора, що надає його науковій та літературній спадщині виключного наукового та культурного значення.

Іншою важливою складовою гуцульського тексту є культурний простір Гуцульщини, локальність, на якій зосереджена оповідь. Саме відокремленість рідної Гуцульщини від «цивілізованого» світу, її гірська природа, етнографічні та звичаєві особливості на початку ХХ ст. привернули увагу багатьох митців. Серед найважливіших рис Гуцульщини було поєднання та взаємний вплив язичництва та християнства, що утворило особливий гуцульський світогляд [63].

І цей особливий світогляд полягав у повному єднанні життя гуцулів з природою, увесь цикл життя яких підпорядковувався природнім циклам, усе, що робив гуцул, було синхронізовано з природніми процесами – схід та захід сонця (зміна дня і ночі), зміна пір року, – святкування свят, господарські роботи, полювання, догляд за маржиною (худобою) тощо. Залежність життя від природи – сонця, вітру, дощу, диких звірів – зумовлювало ставлення людей до цих природніх явищ та об'єктів. Тому головним божеством у старовіччині було Сонце, яке з приходом християнства цілком природньо і зрозуміло ототожнювалося з Богом.

На перший погляд, здається, що етнографічні записи, та літературні твори П. Шекерика-Дониківа дещо переповнені містикою. Проте, на думку дослідниці О. Салій, автор використовував містику не лише для відтворення місцевого колориту та загострення сюжетної напруги, а «для правдивого (з акцентом на правду як естетичну категорію) зображення дійсності, апелювання до безумовної цінності – гуцульської «старовіччини», відтворення органічного гуцульського світу, в якому людина цілковито злита з природою, а також задля не лише зовнішнього, а й внутрішнього осягнення повноти людського буття» [54, с. 289].

Завдяки роману «Дідо Иванчік» сьогодні П. Шекерика-Дониківа знають не лише як видатного етнографа, громадського діяча, політика, але і як видатного українського письменника. Радянську окупацію роман пережив завдяки відданості дружини Петра Дмитровича та її доньки. Відповідно до останнього

запису – завершення роману було написане за місяць до арешту автора – 20 квітня 1940 р., смерть головного героя стала кінцем оповіді: «ни стало на світі й Діда Иванчіка. Й він минувси так, єк все на цім світі минаєси ...» [10, с. 475].

Минулася і радянська окупація, роман П. Шекерика-Дониківа у сховку дочекався незалежної України, а його повернення варте цілої пригодницької книжки чи детективного фільму. На думку деяких літературознавців, це найвидатніший та чи не найважливіший твір про Гуцульщину, хоча і не такий відомий, як повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», але кілька його перевидань та озвучення (аудіо-книга), а також збільшення інтересу до Гуцульського краю, дають підстави сподіватися, що все більше українців дізнаються історію діда Иванчіка. На щастя, віднайдено та упорядковано повний текст роману, крім книжкових видань та аудіо-книги, видано за підтримки Українського культурного фонду електронний формат книги, її адаптацію до сучасної української мови здійснив виходець з Гуцульщини письменник Іван Андрусяк [66].

Зважаючи на вище сказане, варто детальніше викласти цю «детективну» історію такого звивистого та тривалого шляху роману «Дідо Иванчік» до свого читача. Почнемо з того, що роман Шекерика-Дониківа, який майже 60 років вважався загубленим, є дещо автобіографічним. Петро Дмитрович за допомогою свого твору увіковічив гуцульську старовітчину, культуру гір, що була вже тоді, здавалося, на межі зникнення. Станіслав Вінценз, який, зі слів племінниці П. Шекерика-Дониківа Надії Маківничук, був не лише хорошим товаришем, вони були в кумах в одного газди, вважав, що письменник створив незрівняний шедевр, який буде гордістю письменства та пам'яткою старої мови. С. Вінценз та П. Шекерик-Доників вели не лише дружній, але й творчий діалог упродовж багатьох років, що сприяло збереженню культурної спадщини Гуцульщини [40, с. 131].

Ймовірно, Петро показував Станіславу частини рукопису роману «Дідо Иванчік», бо залишився такий відгук Вінценза про його літературну працю: «...він написав може унікальний у європейській культурі твір, що не лише

відображає самотність, і то духовну культуру народу, але й є також шедевром мови, тобто гуцульського наріччя». Далі С. Вінценз стверджує, що дуже добре знає цей твір, бо «не лише підштовхнув його до цього задуму, а й був ...чи не акушером при народженні мало не кожного розділу. При цьому мушу похвалитися тим, що відмовив його від банального журналістського жаргону, який він опанував упродовж років, на користь автохтонної музики та ритму єдиного в своєму роді, настільки докорінно українського наріччя» [51, с. 226].

Про існування роману відомо було й іншим друзям Петра, які могли читати рукопис (або його частини) та оцінити його самотність. Для прикладу, Михайло Ломацький, вчитель у селі Голови та досліджував Гуцульщину, в передмові до власної книги «З Гуцульщини» у 1956 р. вказував, що роман «Дідо Иванчік» Петра Шекерика-Доникова був найціннішою перлиною з того, що було написано про гуцулів та їх життя на тлі природи гір. Шкодуючи, про невідому на той час долю книги, він писав, що її автор – син гуцульських гір, завдяки своїм здібностям міг би стати другим Федьковичем, якби не зайнявся політикою [58, с. 328].

Після арешту П. Шекерика-Дониківа роман буквально зник під землю, за десятиліття його «відкопали», але ні сам автор, ні С. Вінценз та більшість інших друзів, вже не змогли побачити публікацію. «Совіти» на арештованого письменника завели кримінальну справу за антирадянську пропаганду та агітацію, але серед вилучених документів, як відомо, не було рукописів роману. Родичі діяча переховували рукопис роману «Дідо Иванчік» ретельніше та довше, аніж найрізкішу антирадянщину або пропаганду, хоча її там немає. Ймовірно, однією з причин було і те, що в другій дружини П. Шекерика-Дониківа навіть після таборів був страх потрапити туди вдруге саме через цей рукопис [29].

Як вже зазначалося вище, після розпаду Радянського Союзу, коли почали говорити про репресованих радянським режимом, дочка другої дружини П. Шекерика-Дониківа Ганна Шекеряк дістала зі сховку рукопис роману. З її слів, рукопис зберігався спочатку у бідоні з під молока під підлогою у стайні, а потім його вийняли, переклали в мішок – і заховали у велику скриню. На вмовляння

чоловіка Ганна віддала рукописи до редакції газети «Верховинські вісті», редактор якої Дмитро Ватаманюк доручив співробітниці газети Людмилі Зузяк набирати текст на комп'ютері. Вона стала першою людиною, яка його прочитала повністю. За пів року роботи роман був готовий до друку, на який чекав ще вісім років, а після публікації відбулися презентації і читач тепло прийняв книжку. На той час у рукописі бракувало кількох розділів, але майже 500 сторінок роману все-одно були справжнім скарбом. Пізніше загублені розділи віднайшлися – були опубліковані у студентській роботі. Виявляється, Ганна Шекеряк, знайшовши решту рукописів, згорнутих трубочкою, віддала їх сусідці-студентці, яка й опублікувала ці розділи у своїй науковій роботі, а потім повернула власниці [див. додаток Г].

Дмитро Ватаманюк був не лише редактором газети, але й головою товариства «Гуцульщина» у 1999 р. Тому видається цілком логічним, що перше видання книги з'явилося у видавництві «Гуцульщина» (1907 р.). Підготовча робота тривала довго, текст частково пошкоджений, частково зниклий (на той час. – М. Б.), частина роману написана «від руки», а частина надрукована – рукопис потребував відтворення [74]. У першому виданні (2007 р.) було збережено авторську нумерацію розділів – у третій частині наступним після VI йде XI [11].

У 2019 р. з'явилася аудіоверсія роману «Дідо Иванчік», яку було записано за підтримки Українського культурного фонду ГО «Арт-лабораторія «КОРАЛЛИ»». Аудіокнига звучить чудовим гуцульським діалектом у виконанні Василя Івановича Зеленчука з верховинського села Криворівня. Запис зроблено на студії «Жива хата», з використанням живих музичних інструментів і він у вільному доступі для прослуховування [8]. Відповідно до грантової угоди (травень 2019 р.) УКФ було надано грант згаданий громадській організації на виробництво аудіокниги «Дідо Иванчік» на суму 162 300 грн. [66].

Популяризація роману, зокрема його озвучення в аудіо-версію, справа справжніх гуцулів, які відчували душею струни Шекерикової «музики слова». Зі слів ініціатора її запису та автора заявки на отримання гранту від культурного

фонду Василя Юськіва, він мав ідею озвучення «Діда Иванчіка» ще із студентських років, коли прочитав роман на одному подиху, а далі – з натхненням та захопленням пропонував його прочитати усім своїм друзям, даючи свій примірник книжки. Його упевненість, що всі читають роман, швидко пропала, коли з'ясувалося, що всі, кому він пропонував книжку, читали хіба що передмову або зупинялися на перших сторінках. Але наполегливість та ентузіазм В. Юзьківа був невичерпним, в одному з інтерв'ю він сказав: «Я подумав, що із цим треба щось робити, бо в цій книжці весь космос Гуцульщини захований. У мене виникла ідея її озвучити — можливо, люди на слух краще сприймуть» Далі він шукав хто б зміг начитати роман і це також було не просто, бо у кожному гуцульському селі своя мова і треба було шукати когось із «верховинських». Так знайшовся Василь Зеленчук, директор музею Івана Франка у Криворівні і «Дідо Иванчік» заговорив голосом справжнього гуцула, щоб його почули і відчули сучасні українці [76].

Роман «Дідо Иванчік» має історичну та культурну цінність. Бо це не лише ґрунтовна сага про справжнє гуцульське життя, яким воно було на зламі ХІХ–ХХ ст., самобутнім побутом, красою гір, характерами людей, віруваннями і космогонією, оповідь сягає у глибину віків, відображаючи створення світу за гуцульською міфологією. Роман написаний гуцульським діалектом, зберігаючи неповторну мову, якої нині вже й самі гуцули не всі пам'ятають. А мова – це великий скарб предків, вибухівка уповільненої дії. Перебороти небезпеку його малої поширеності через складність розуміння гуцульського діалекту, повернути «Діда Иванчіка» у живий літературний простір – завдання, яке під силу аудіоверсії та книзі-білінгві [67].

До 2023 р. аудіокнига вважалася найповнішою версією роману «Дідо Иванчік». Адже в роботі були використані віднайдені раніше невідомі розділи третьої частини, які були підготовлені до друку Марією Григорчук та опубліковані у №11–12 (за 2010–2011 рр.) журналу Інституту українознавства Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника «Українознавчі студії» [7].

Уже під час запису аудіокниги Василь Зеленчук натрапив на згадану публікацію частини роману в «Українознавчих студіях». З його слів, він спочатку навіть не повірив, що опубліковані розділи не фальсифікація, але коли дістав копію, то переконався в автентичності: «Мову неможливо підробити! Та й коли я вставив ті сторінки на місце пропуску – вони лягли по смислу ідеально» [78].

У 2023 р. у видавництві «Брустури» вийшла книга-білінгва: «Дідо Иванчік (гуцульським діалектом та сучасною літературною мовою), Це вже повний варіант роману, а також сучасна адаптація Івана Андрусяка для широкого кола читачів, які не розуміють гуцульського діалекту [66].

Деякий час велися дискусії щодо донесення змісту книги до широкого кола читачів. Мова йде про переклад роману «Дідо Иванчік» на сучасну українську мову, адже при цьому, на думку літературознавців, частково втрачається його літературна цінність. Крім того, частину слів гуцульського діалекту, які вживає П. Шекерик-Доників, неможливо перекласти, бо вони означають цілі поняття чи явища. Однак, бажання донести до сучасного молодого читача стародавні гуцульські традиції, самобутність життя гуцулів та мальовничий світ карпатської природи, явища які поступово відмирають, перемогли. Видавець Василь Карп'юк, поет Василь Герасим'юк, письменник Мирослав Лаюк радилися та доклали чимало зусиль для видання книжки-білінгви. Однак, головну роботу – адаптацію сучасною українською мовою – довірили письменникові Івану Андрусяку [75].

Підготовка та видання книги стало можливим за підтримки Українського культурного фонду. Проєкт (2020 р.) на суму 420 281 грн. передбачав створення та промоцію першої книжки-білінгви (оригінал – гуцульський діалект, переклад – літературна українська мова) на основі видатного та наймасштабнішого твору написаного гуцульським діалектом – гуцульського епосу «Дідо Иванчик» [66].

Роман «Дідо Иванчік» – це не лише своєрідна художня автобіографія, але й продовження етнографічної діяльності П. Шекерика-Дониківа. Твір сповнений живими діалогами та народним гумором, молитвами, піснями, приповідками та

навіть лайкою і прокльонами. Події описані у романі охоплюють практично усі важливі календарні (впродовж року) та життєві події, щоденні клопоти і святкові дії. А ще яскраво змальовані переконання та вірування, єднання з світом природи та боротьбу за виживання у цьому світі, внутрішній світ гуцулів та вічний конфлікт – боротьбу добра і зла – змагання за душу людини.

У романі автор описав життя свого діда, разом із тим створивши своєрідну художню енциклопедію гуцульського життя – побуту, вірувань, звичаїв і мови кінця XIX – початку XX ст. – енциклопедію, яка вважають донині найповнішою [73]. Бо П. Шекерик-Доників знав про гуцулів – сучасників діда Иванчіка – буквально все. Він описав, як споживають Святу Вечерю і колядують на Різдво, як освячують та споживають паску, як по Великодню виходять на полонини і як сходять – восени, як народжуються, одружуються і помирають. У романі Петро розкрив побут і звичаї гуцулів у виконанні реальних людей, з якими він жив і про яких знав усе. Він збагнув, що мусить залишити про них живе свідчення їхньою мовою, яка «рікою розлита навколо них – у їхньому гірському пейзажі і всередині них» [29, с. 62].

«Велике полотно» етнографічної специфіки представляло не лише рідне с. Голови, але й усю Гуцульщину, характерні народні звичаї та обряди, самобутню культуру, крізь призму яких сприймаються особливості характеру та вдачі гуцула. П. Шекерик-Доників відтворював елементи автентичної культури гуцулів відповідно до власного розуміння їх життя. При цьому його герой виступає членом соціуму, який, проживаючи за законами природи, має також особистий погляд на події. Кожна подія в житті персонажа певним чином пов'язана з обрядовими діями відповідно до природнього календаря – календарною обрядовістю. Таке детальне зображення гуцульських обрядів якнайкраще характеризує внутрішній світ гуцулів та їхній зв'язок із природою [100, с. 217].

Дослідники Гуцульщини та творчості П. Шекерика-Дониківа вважають, що в образах героїв роману передано душевну ментальність гуцулів, а сам роман є шедевром «старовітччини» та останнім відлунням гуцульського давнього світу,

ще не зачепленого цивілізацією, автентичної культури гуцулів [65].

Автор досліджуваного нами роману – це чутливий автохтон, який лише проживши своє життя на контрасті закритого та захищеного горами предківського світу, потрапив під холодний душ подій XX століття: світової війни, революцій, терору, голодоморів та ін. збагнув істину, що лише у світі його героя – діда Иванчіка – залишилися слова, які незважаючи на свою містичність «значили те, що насправді значили» [63]. На нашу думку, етнографічна складова та майстерність у висвітленні історичних подій, захоплюють у цьому романі, а ще використання гуцульської народної творчості та детальний опис звичаїв та обрядів, релігійних свят. Усе це не лише характеризує побут, але й світогляд горян, їхнє ставлення до сил природи та до Бога.

Порівнюючи роман «Дідо Иванчік» з творами інших тогочасних письменників, для прикладу, Г. Хоткевича та Марка Черемшини, дослідники зазначають, що саме у творі П. Шекерика-Дониківа вміщено найбільшу концентрацію етнографічного матеріалу, що передає не лише особливості автентичної культури гуцулів, але й зумовлений сюжетом роману. Дідо Иванчік був не лише добрим господарем, але й стрільцем, тобто мисливцем, загадковим чоловіком. Увесь свій вільний час він проводив, полюючи в лісі, вдаючись до різних магічних обрядів та замовлянь [25, с. 222].

Головний герой роману щодня як щирий християнин молиться до Бога, такого, як його розуміли здавна гуцули, – до Праведного Сонечка, і він же бореться із злими духами навколо себе і в своїй душі. І хоча обряди та молитви діда Иванчіка нагадують язичницькі, його віра у божественне природня, щира і така зрозуміла, як небо, і гори, і сонце ... Адже до Сонця люди здавна молилися по всій землі, а Христос, який приніс Благую Вість, втілюючись у людській подобі, прийняв її історію. Саме ж Різдво Христове співпадає в часі з народженням молодого сонця. Тому для гуцула ці свята поєднувалися в одне – перемоги життя над смертю. Тому старовітчина головного героя – не тотожна ідолопоклонництву, його молитва така ж зрозуміла і природна, як світ навколо –

як день і Сонце. Син Божий втілений у людині, а Бог – у Христі, а спасіння – це боротьба внутрішня, яка неможлива без віри і без молитви [29, с. 59].

Дідо Иванчик у книзі постає не простим чоловіком, а справжнім мольфаром, який знає, як говорити з маржиною, і як приборкати сили природи, і як злих духів та хвороби усілякі відігнати, як прикмети та знаки трактувати, і як дикого звіра вполювати. Для малого хлопця (від його імені ведеться розповідь) дідо найдобріша у світі людина, яка все знає і вміє. Дід усього в житті досяг важкою працею та дотриманням законів природи – «Бога Сонечка». Лише одного він хотів досягти найбільше у своєму житті – стати головним стрільцем. І тут автор показав справжню драму – боротьбу за душу діда Иванчіка. Бо обряд, який мав би вчинити герой для здійснення своєї мрії, суперечив його вірі. Так, стоячи на життєвому роздоріжжі, Иванчік мав прийняти рішення, якою далі дорогою йти, воювали в його голові дві «гадці» і так завзято, що аж переверталися і не розумів він, «на котру ногу йому стати та в котру дорогу піти? Ци в праву – до Білого Бога, ци в ліву – до чорного Бога?». Бо знав, що як не виконає обряд – «ни стрілит законом (проскуркою. – *М. Б.*) у Хреста, то підет в праву дорогу й по смерті за того попадет до Божого трону Сонця», але не зможе стати головним стрільцем понад усіма стрільцями. Але як виконає обряд, то піде лівою дорогою і здійснить свою заповітну мрію – переможе усіх конкурентів і стане головним стрільцем. Але тоді навіки «видпаде вид Божого трону Сонця» і буде проклятий Сонцем ще за життя, а після смерті піде «у Чорногори град ковати тай служити нечистій силі» [11, с. 295—296].

У головній битві добра і зла, в боротьбі за душу діда Иванчіка, перемогло добро. Автор описує справжні шекспірівські душевні страждання героя, його боротьбу з своїми внутрішніми демонами-бажаннями. При цьому «Христос, у якого мав вистрілити Иванчік, його не засуджував, навіть ангел-хранитель зажурено чекав на його рішення, лише чорт, готовий до контракту із зайцем під плечем чекав на його душу. Але він вистояв, у його душі газда переміг стрільця, Хрестос йому усміхнувся і огорнув своєю благодаттю, ангел-хранитель засміявся ... і щасливий Иванчік пішов додому, радіючи весні, промовляючи

молитву: «славив велике, праведне Сонце – Бога держителя світла» [11, с. 302–304].

Стиль оповіді твору П. Шекерика-Дониківа «Дідо Иванчік» через свій етнографізм та фольклоризм створює своєрідну презентацію автентичного гуцульського життя, побуту та культури ніби зсередини. Він є неповторним і чи не єдиним у своєму роді джерелом для осмислення взаємозв'язку фольклору та літератури, історичної правди та художнього домислу, розкриття мовного потенціалу гуцульського діалекту [100, с. 221- 222].

Отже, роман «Дідо Иванчік» – це не лише концентрація етнографічних відомостей про Гуцульщину, детальний та високохудожній опис звичаїв, обрядів, вірувань, перлина відмираючого місцевого діалекту тощо. Це історичний епос про походження та життя гуцулів, а також драматична історія про життєвий вибір, про боротьбу за душу гуцула, в якій добро – Бог Сонечко, Христос, ангели – перемагають «нечисту» силу. Це надія на чесне життя та справедливу нагороду.

Загалом, творчість П. Шекерика-Дониківа, особливо його роман «Дідо Иванчік», містять описи родинних обрядових дійств гуцулів, тексти молитов, замовлянь, пісень, колядок тощо, сприяючи естетичному розкриттю етнотипу Гуцульщини. Серед них були родини і хрестини, гуцульське весілля, поховальний обряд та ін., які рясніють етнографічними подробицями. При цьому, автор описуючи обряди, не вдається до роздумів над питаннями моралі щодо поведінки гуцулів, бо все, що відбувається на сторінках його роману, – це реальне життя, сповнене випробувань, роздумів, містики, але таке реальне і близьке його душі і розуму, хоча і здається «старовітчиною» через вплив нової реальності. Знати своє коріння, закарбувати у пам'яті наступних поколінь код національної ідентичності – головне завдання створеного ним твору.

Загалом, літературно-етнографічні твори П. Шекерика-Дониківа були і є джерелом для дослідження, предметом вивчення в різних наукових галузях, зокрема історії, філософії, етнографії, етнології, політології, релігієзнавства, народознавства, краєзнавства, діалектології, літературознавства тощо. У творах

П. Шекерика-Дониківа поєднання старовітччини – звичаїв, традицій і вірувань – та нової релігії, природи та людини, внутрішня боротьба з власними демонами, віра в перемогу добра – все це відображено найповніше з погляду самих гуцулів.

Головний твір усього життя П. Шекерика-Дониківа – роман «Дідо Иванчік» – був віднайдений лише чверть століття тому. Він є не лише предметом для дослідження та вивчення, але й джерелом для натхнення, творчості інших авторів. Твори митця – це літературна, історична та культурна спадщина українців, яка не лише розповідає сучасним читачам та науковцям про історію та минуле гуцулів, але є яскравим прикладом великої духовної сили, мужності та любові до життя, до своєї землі. Це справжній скарб, у якому кожен може віднайти опору на минуле та віру в майбутнє.

РОЗДІЛ 3. Методологічні засади та організаційні моделі історико- краєзнавчої діяльності в закладах позашкільної освіти

Важливу роль у науковій діяльності істориків відіграють краєзнавчі дослідження, висвітлення історичного минулого «малої батьківщини». Історичне краєзнавство, на думку дослідника С. Заремби, вивчає історичний, соціально-економічний і культурний розвиток певного краю (регіону, області, району, міста, села) або окремого виробничого колективу. На історичне краєзнавство покладається надзвичайно важливе завдання – дослідження маловідомих сторінок історії України, позбавлення хибних нашарувань (через тривале домінування окупаційних режимів в Україні до 1991 р., зокрема радянської історіографії) на значні пласти історичного минулого рідного народу. Це сприятиме відродженню національної гідності українців та формуванню історичної пам'яті народу, що відображається через запас вражень у свідомості цілих поколінь та кожної людини зокрема.

Біля витоків історико-краєзнавчих досліджень були діячі перших десятиліть XIX ст., зокрема «Руської трійці», що започаткувала планомірні фольклорно-етнографічні дослідження в Галичині, та її послідовників. Поняття краєзнавство було запроваджене в науковий обіг І. Франком у статті «Галицьке краєзнавство» (1892 р.). Він науково обґрунтував цю концепцію, виклав своє бачення місця і ролі краєзнавства у вихованні та освіті народу, підкреслив наукове і культурне значення краєзнавчих досліджень [96, с. 11, 12].

Питання історичного краєзнавства активно досліджувалося на українських етнічних землях у середині XIX – XX ст., до проголошення державної незалежності України, хоч і мало нерідко сильне ідеологічне забарвлення, зокрема в дусі пропаганди партійно-класових комуністичних ідей у радянські часи. Серед провідних дослідників історичного краєзнавства варто виділити праці видатних українських діячів, учених Д. Багалія, І. Франка, С. Смаль-Стоцького та ін., що заклали основи цієї наукової дисципліни [89, с. 23, 24].

Особливу роль історико-краєзнавча робота відіграє при підготовці фахівців для ЗЗСО. Одним із перших світових педагогів, який розпочав активно

розглядати краєзнавство як частину навчального процесу, був чеський педагог Ян Амос Коменський у XVII ст. Він критикував тодішню домінуючу вербальну систему навчання і пропонував їй альтернативу. Педагог наголошував на необхідності широкого використання місцевих краєзнавчих матеріалів у навчальному процесі. Такий підхід Я. Коменський вважав найбільш ефективним для всіх рівнів освіти – від дошкільного виховання до академічного навчання. Він розглядав спостереження за навколишнім середовищем як ключовий елемент, на якому базується розроблена ним теорія природовідповідності в навчанні та вихованні. На думку вченого, людина є частиною природи, а її розвиток відбувається згідно з природними законами. Саме тому вивчення навколишнього світу є обов'язковою умовою для розуміння основ природовідповідності та досягнення найвищого рівня самореалізації [85].

На сьогоднішній день згідно концепції Нової Української Школи однією з ключових компетентностей є компетентність навчання протягом життя. У своїй основі вона має за мету дати учням відповідні вміння і навички. Зокрема, це передбачає здатність знаходити й опановувати нові знання, набувати нових умінь і навичок, а також організовувати навчальний процес як особистий, так і колективний, що включає вміння ставити навчальні цілі та обирати шляхи їх досягнення, планувати власну освітню та професійну траєкторію, оцінювати результати власного навчання й постійно вдосконалюватися протягом усього життя [85].

Тобто навіть по виході з школи учень має знаходити себе не лише в університеті, а й опісля нього. Тренінги, курси, творчі майстерні, воркшопи та інші практичні можливості для самореалізації є запорукою того, що людина завжди матиме відповідну роботу з достойною оплатою праці. Це не лише вимога нових підходів до освіти, а й виклики бізнесу, який завжди змінюється, вдосконалюється і йдучи в ногу з часом шукає для себе справді кваліфіковану працю. Тому і для ринку праці постійне самовдосконалення – це гарантія вашої працездатності.

Одним з можливих шляхів досягнення цієї компетенції в рамках шкільного

навчання є участь представників підростаючого покоління в діяльності закладів позашкільної освіти. Під час участі учнів у заходах, що пропонують заклади позашкільної освіти, вагома частка поділяється на здійснення історико-краєзнавчої роботи. Історико-краєзнавчу роботу, на думку І. Пархоменко, доцільно розглядати як форму навчально-виховної роботи закладів позашкільної освіти [99, с. 158].

Чому ж доцільно здійснювати історично-краєзнавчу роботу в закладах позашкільної роботи? Слушною, в нашому розумінні, є думка А. Королька: «Краєзнавство — прокладає містки" між багатьма галузями науки, зв'язуючи їх ідеєю антропоцентризму, ставлячи в центр досліджень людину, народ [96, с. 14]. Саме поняття краєзнавство загалом поєднує в собі декілька галузей, такі як історія, географія, музичне мистецтво (що дозволяє працювати з музичними творами певного регіону, області), соціологію (під час здійснення опитування, інтерв'ювання жителів населених пунктів про події, що цікавлять юних дослідників). Поєднання різних дисциплін допомагає учням глибше опановувати теми краєзнавчого спрямування, вивчаючи їх під різними кутами зору.

Також варто згадати й не менш важливий момент, що здійснення краєзнавчої роботи має у своєму підґрунті не тільки навчальну мету (для приладу, вивчення історії свого краю чи дослідження видатної постаті), але й розвивальну. Вона дозволяє розвинути в учнів ключові компетенції: інформаційну, що передбачає збирання та обробку інформації, просторову, яка дає можливості вивчати місцевість у призмі історії, логічну, яка розвиває в учнях критичне мислення та логіку загалом, аксіологічну, яка дає можливість відчувати проблему у відповідності до епохи та що головне – хронологічну, яка відтворює послідовність подій і завдяки їй можна охарактеризувати особливості епохи та часу [87, с. 65].

Здійснення наукового дослідження вимагає від учнів не тільки якісного вміння узагальнення та опрацювання інформації, але й навичок колективної співпраці та розвитку комунікативних навичок під час здійснення локального чи глобального дослідження [86, с. 12].

Не менш важливо згадати й про виховну мету історичного краєзнавства, націлена на формування в учнів наступних якостей:

- любові до батьківщини;
- формування патріотизму;
- усвідомлення свого громадянського обов'язку у захисті історичної спадщини та збереження історичної пам'яті про подвиги минулих поколінь [85].

Здійснення історико-краєзнавчих досліджень у закладах позашкільної освіти дозволяє здійснити реалізацію постанови Кабінету Міністрів від 30 липня 2024 р. № 864 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року», що передбачає подолання таких проблем:

- зменшення негативного впливу колоніального, імперського, тоталітарного режимів на громадськість;
- збільшення рівня протистояння маніпулятивного впливу засобів масової інформації;
- здійснення державної інформаційно-просвітницької політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності [22].

Освітнє краєзнавство являє собою систему краєзнавчої освіти, інтегровану в навчально-виховний процес освітніх закладів. Вона реалізується через різноманітні напрямки, зокрема літературний, історичний, географічний, природознавчий, етнографічний та фольклорний аспекти. Базуючись на міждисциплінарному підході, ця діяльність дозволяє всебічно оглядати специфіку регіону, формувати якісно нові дослідження на базі позакласних гуртків, ініціювати позашкільні експедиції в межах ТГ або поза нею і відповідно знаходити взаємовигідну співпрацю з державним і приватним секторами [88].

Поняття освітнє краєзнавство поділяється на навчальне та позакласне.

Перше містить у собі навчальний план, що реалізується на уроках, коли під час виконання обов'язкових, передбачених шкільною програмою годин, відповідні питання вивчаються всіма учнями ЗЗСО, де здійснюється вивчення предметів краєзнавчого спрямування [99, с. 162].

Натомість позакласне освітнє краєзнавство не вимагає обов'язковості залучення всіх учнів навчального закладу або школи. Вивчення матеріалу здійснюється обов'язково на добровільних засадах. Навчання може здійснюватися в позаурочний час і не потребуватиме для цього фіксованого розкладу. На відміну від класно-урочної системи, позашкільна освіта може формуватися без конкретної програми, а концентруватися на викликах і подіях, які є актуальними під конкретну дату чи календарний сезон. Для прикладу, у вересні – жовтні учні можуть проводити пошукові роботи про депортації українців, поляків та німців в Галичині в 1939–1946 рр. Окрім пошуків свідків та очевидців (учасників) цих етноцидів, також може бути проведена пошукова робота в архівах, музеях та бібліотеках. З урахуванням того, що в світі зростає попит на OSINT-аналіз (робота з джерелами у відкритому доступі), учні можуть активно працювати з матеріалами з соцмереж, спеціалізованими платформами (сайтами), відеохостингами (YouTube, TikTok). Не менш корисно буде і знайти спеціалістів в цій тематиці та блогерів, які можуть медійно сприяти учням у їх діяльності на своїх сторінках [82, с. 30].

Беручи до уваги умови, які постали в державі опісля початку повномасштабної агресії рф проти України в 2022-му р., ми потребуємо додаткових можливостей у зміцненні своєї ідентичності. З огляду на описане вище, саме освітнє краєзнавство відіграє в цій плані одну з ключових ролей. Це не тільки пошук втрачених імен, артефактів та пам'яток, а й можливість зрозуміти унікальність значення локальної історії в розрізі національної. Знайомлячись з минулим свого краю, можна формувати емоційний контакт з «малою Батьківщиною», викликати гордість за місцевих громадсько-політичних і культурних діячів, поширити культурні традиції та звичаї за межі своєї громади, району чи області.

У межах політики децентралізації, яка, в основних рисах, була завершена в 2020 р. утворенням Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та укрупнених районів в усіх українських областях, розвиток локальних досліджень стає одним із провідних запитів в житті громад. Так, часто для цього залучають

інформагентства, працівників культури, блогерів та дослідників. Водночас у шкільних гуртків є не менша конкурентоспроможність, аніж у професіоналів регіонального і національного масштабів [84, с. 11, 12].

Така праця лише посилює зв'язок держави з регіонами та формує активну громадянську позицію в учнів. Окрім ведення пошукової роботи та написання нових краєзнавчих доробків, учні в межах такої активності можуть виступати ініціаторами деколонізаційних заходів шляхом змін назв вулиць, окремих населених пунктів та ініціювати меморіальні дошки на честь тих чи інших відомих діячів в своїй громаді. Це посприяє як їх участі в житті громади, так і сформує про них якісно новий соціальний портрет серед однолітків. Підвищуючи свій авторитет, у майбутньому комусь із них це стане в нагоді при кар'єрному зростанні, підвищить навички командної взаємодії та навчить якісному володінню інформацією про час, простір та соціальне середовище.

З урахуванням описаного відзначимо, що краєзнавча діяльність у школі – це і можливість використати теорію на практиці. Залучаючи учнів у проєкти, наукові дослідження, анкетування шляхом інтерв'ю старожилів, ветеранів бойових дій, учасників «Революції Гідності» і т. п., фіксуємо в учнів активність та здатність до вирішення різного роду проблем. Не так важливо, де саме осядуть результати їх діяльності – чи в науковій праці, чи у вікіпедії, чи у блогах. Головне, що вони самостійно знаходять канали поширення своїх досягнень, діляться практичним досвідом, вміють захищати власну точку зору. В умовах інформаційної війни з РФ, яка триває кілька десятиліть, це дає змогу сформувати покоління «борців» з фейками та маніпуляціями, яких, на жаль, через фабрики ботів, сфабриковані дослідження та телепередачі противника стає все більше в українському інформаційному просторі [87, с. 66].

Вивчення історії шляхом краєзнавства робить освітній процес ближчим до кожного з учнів. Індивідуальність підходу полягає в тому, що коли історичні події мають локалізацію відносно місцевості, історико-архітектурного об'єкта, особистості чи природної пам'ятки, які відомі учням, інтерес до предмету лише зростає. Історія перестає бути сухими фактами і цифрами за рахунок її

олюднення (тобто наповнення життєвими історіями) та візуалізації. У межах цифровізації такий підхід дозволяє комфортніше працювати як онлайн чи офлайн, економить час та кошти для всіх учасників процесу. Також, це і можливість використати родинні історії для цікавих та творчих позашкільних проєктів [85].

Отже, в період глибоких соціально-політичних та економічних трансформацій в Україні освітнє краєзнавство стає не лише доповненням до класно-урочного навчання, але й своєрідним трендом. Саме завдяки телебаченню, підтримці інформагенств, блогерів та небайдужим краєзнавців, історія в локальному вимірі стає більш цікава та пізнавальна. Для учнів у ЗЗСО вона є додатковим стимулом у пошуках самореалізації, сприяє громадянському вихованню, відкриває в них таланти пошуковців, художників-реставраторів, монтажерів кінохронік, дикторів, журналістів та істориків зокрема.

Історичне освітнє краєзнавство, хоч і має законодавче підґрунтя, але у зв'язку з несприятливими обставинами, війною з російським агресором, яка виснажує людські й матеріальні ресурси, не отримує належної уваги з боку держави. Тому і потрібно шукати більше можливостей для взаємодії з місцевою владою та приватним сектором. Саме взаємовигідна співпраці влади з молоддю дає можливості формувати якісну інформаційну політику всередині громади, просувати інтерес до неї серед митців та інвесторів, а також покращує туристичний клімат для гостей села чи міста. Окрім цього, розвиток освітнього краєзнавства потребує оновлення підходів у відповідності до того, як швидко розвивається ІІІ та з огляду на останні виклики повномасштабного вторгнення в області цифровізації і протидії ворожій маніпулятивній пропаганді.

РОЗДІЛ 4. Вивчення спадщини Петра Шекерика-Дониківа в освітньому краєзнавстві: зміст, методи, виховний потенціал

Сприйняття історії учнями найкраще відбувається крізь призму пізнання цікавих особистостей, визначних постатей. Гуцульщина – край, багатий неординарними та унікальними людьми, чії долі та життєвий шлях, праця, духовний світ, переконання та моральні принципи, а головне їхні справи – це гідний приклад для наслідування. Буває, звичайно, і навпаки, коли біографія або вчинки історичної постаті треба вивчати для того, щоб самому не наробити подібних помилок. Так було, для прикладу, у випадку з вихідцем з Гуцульщини О. Букшованим, який попри всі свої таланти польового українського командира 1914–1920 рр. спочатку став жертвою радянської пропаганди, а в 1937 р. – і жертвою сталінських репресій [95, с. 705].

«Герой нашої роботи» відноситься до тих, з кого варто брати приклад, ця людина на початку ХХ століття зробила Верховинщину брендом для науковців, літераторів та туристів. Етнограф, науковець, театрал, письменник, мемуарист, журналіст, військовий, державний та громадський діяч – це все про Петра Шекерика-Дониківа (1889–1940 рр.). Життєвий шлях цього гуцула вартий романів та фільмів, а його творчість лише почали вивчати мовознавці, літератори, історики. Але з інтересом до української культури, історії, мови росте й інтерес до таких українців, як П. Шекерик-Доників. Тому варто напрацювати методику вивчення його постаті, життєвого шляху та літературної творчості для використання, зокрема, під час проведення гурткової роботи.

Як відомо, постать Шекерика-Дониківа хронологічно вписується в курс історії 10 класу ЗЗСО. Вважаємо за найкраще вивчати її в контексті історичних та культурних процесів 1914–1930-х рр. на території Галичини, зокрема культурного розвитку Гуцульщини та зацікавлення краєм з боку наукових та літературних діячів, як українського, так і польського (німецького, чеського) походження. Це можливо на етапі національного відродження гуцулів та економічного розвитку в австрійський період, військових і революційних подій 1914–1920 рр., зокрема становлення УНР і ЗУНР, національно-визвольної

боротьби, діяльності культурно-просвітницьких товариств на Гуцульщині, репресій у період першої радянської окупації 1939–1941 рр. тощо. Його безвісне зникнення і досі є приводом для роздумів, припущень та навіть легенд [97; 98].

Вважаємо, що першочергово слід провести коротке бліц-опитування.

Для прикладу, можна задати учням орієнтовний блок запитань:

- Визначити ареал проживання українських гуцулів?
- За якими характеристиками ідентифікують етно-меншину гуцулів?
- Чи живуть гуцули за межами України?
- Хто, на вашу думку, є найвідомішим гуцулом?
- В яких літературних творах вам доводилося читати про гуцулів, Гуцульщину, традиції та культурні особливості краю?
- Які художні фільми про життя гуцулів ви переглядали? Ваші враження?
- Які відомі постаті ХХ ст. були гостями Гуцульщини та описували у своїх роботах цей край?

Припускаємо, що на більшість запитань учні дадуть пересічні відповіді. Згадуватимуть відомості з уроків літератури, історії та називатимуть Івана Франка, Гната Хоткевича, Михайла Коцюбинського чи Михайла Грушевського. І лише одиниці зможуть назвати серед відомих постатей, пов'язаних з Гуцульщиною, П. Шекерика-Дониківа, який був знайомий та спілкувався у свій час з усіма згаданими особами. Однак, це зовсім не проблема ні для дітей, ні для педагогів. Справа в тому, що ім'я цього видатного гуцула почало повертатися із забуття лише з настанням української незалежності. До початку 2000-х рр. про нього знали хіба що жителі Верховинщини та вузькі спеціалісти: історики, етнографи, краєзнавці та мовознавці, літератори. Його біографічний кейс досі є доволі проблемним, адже до 2019 р. не існувало окремого музею чи експозиції, де можна було б познайомити людей з цією постаттю, отримати можливість дізнатися про його спадщину та відчути дух тієї старовини, в якій він жив та про яку писав, де сформувався як український громадсько-політичний діяч та письменник [69].

Зважаючи на епоху та коло спілкування, умови, які сприяли формуванню особистості П. Шекерика-Дониківа, можна вивчати його біографію в контексті культурних зв'язків. Для прикладу, вивчаючи безпосередньо його постать на уроках історії (або одне із питань уроку, або тема кейсу, проєкту чи короткометражного сюжету), можна схематично зобразити відомих діячів, які безпосередньо впливали на П. Шекерика-Доникова впродовж його життя. У центрі схеми розташовуємо постать митця, а стрілками позначаємо інших відомих людей, як І. Франко, з яким він був особисто знайомий, К. Трильовський, В. Гнатюк, Василь Вишиваний (ерцгерцог Вільгельм Габсбург, знайомство між ними відбулося в 1912 р.), Михайло Коцюбинський (П. Шекерик-Доників допомагав йому з етнографічним матеріалом для написання знаменитої повісті «Тіні забутих предків» (1911 р.), члени «Покутської трійці» Василь Стефаник і Марко Черемшина та ін. І таких відомих людей, видатних літераторів та політичних діячів першої половини ХХ ст., з якими П. Шекерик-Доників підтримував зв'язки, листувався і т.п., буде досить багато.

Крім того, що учні будуть застосовувати свої знання про названих людей, важливо сформувати хронологічний та логічний ланцюжок контактів між ними, застосовуючи географічний принцип та сфери їх діяльності. Зокрема, на заміну інтерактивного постера з постатями історичних діячів, учні можуть розміщувати на ньому населені пункти, які були значимі в житті П. Шекерика-Дониківа (Голови, Верховина (Жаб'є), Краків, Кам'янець-Подільський, Чернівці, Вінниця, Івано-Франківськ (Станіслав), Коломия і т. д.). Доволі цікавим міг би бути постер з головними життєвими та творчими здобутками Петра Шекерика-Дониківа [95, с. 304]. Його спадщину також можна вивчати в різних сферах: культурна, наукова, громадсько-політична, державна, літературна, просвітницька.

У вивченні наукової, громадсько-політичної та творчої спадщини даної історичної постаті важливо:

— відтворити хронологію появи основних праць митця: «Оповідання про опришків» (1912 р.), «Рік у віруваннях гуцулів» (1910–1930-ті рр.), «Дідо

Иванчік» (1940 р.) тощо;

- участь у створенні та діяльності народного Гуцульського театру Гната Хоткевича (1910-ті рр.), зокрема поради Г. Хоткевичу в написанні п'єс про життя гуцулів;

- проаналізувати його просвітницьку діяльність: будівництво «Рільничої школи», створення філій (читалень) товариства «Просвіта» як на рідній Гуцульщині, так і на Поділлі, де він перебував у 1919–1920 рр.;

- етапи становлення та розвитку його журналістської діяльності у два періоди – австрійський та польський;

- описати громадсько-політичну кар'єру в добу УНР, діяльність в якості посла польського сейму (1928–1930 рр.) та війта (сільського голови) с. Жаб'я (сmt. Верховина) в 1927–1939 рр.;

- ознайомитися з обставинами, пов'язаними з написанням, збереженням та відтворенням головної праці усього життя – роману «Дідо Иванчік»:

- екскурс (віртуальний) об'єктами, участь у створенні яких безпосередньо приймав і які збереглися до наших днів: регіональний краєзнавчий музей Гуцульщини в Жаб'є-Ільцях (сmt. Верховина – 1938 р.), Рільнична школа у Жаб'ю (сmt. Верховина, 1837 р.), Гуцульський народний театр у с. Красноїлля (1910 р.), обсерваторія на горі Попіван (інша назва Піп Іван), присілок Погорілець с. Явірник (1938 р.) [83, с. 20, 21].

Окрім постеру про історичні, культурні та дружні зв'язки між постатями, опис наукової та літературної спадщини, досягнень на громадській ниві та пояснення основних топонімів, пов'язаних з життям П. Шекерика-Дониківа, можна провести «лінію часу», основними подіями його життя. На нашу думку, її варто розпочати від народження, продовжити часом навчання, роками служби у війську, датою першого одруження та народженням дітей, участю у Гуцульському театрі, додаючи знайомства з видатними постатями у 1910-х рр., продовжити військово-політичними подіями 1914-1920 рр., головними письменницькими, політичними, громадськими та науковими досягненнями

впродовж 1920-1930-х рр., додаючи другий шлюб та зміну місця проживання (1921 р.), та до останньої дати у його архівно-кримінальній справі (далі – АКС) [1, арк. 69, 70].

Зрозуміло, що учням немає потреби самотійно замовляти для ознайомлення матеріали архівно-кримінальної справи. Для цього можна скористатися відомостями, поданими в науковій роботі. Авторка пропонованого дослідження мала змогу ознайомитися в читальному залі Державного архіву Івано-Франківської області з 70 аркушами архівно-кримінальної справи П. Шекерика-Дониківа, що була передана до фондів названого архіву в 1999 р. з фондів архіву управління СБУ разом з іншими 3200 архівно-кримінальними справами стосовно реабілітованих осіб – жертв радянських репресій на Прикарпатті в 1939–1950-х рр. [95, с. 5— 6].

Як саме склалася доля цієї особистості після арешту та суду – на жаль, невідомо. Це цікава тема для написання учнями короткого есе-роздуму або новели з відповіддю на запитання: «загинув Петро Шекерик-Доників у 1940 р. чи вижив?» або на тему: «Спадщина Петра Шекерика-Дониківа збережена крізь роки». При цьому важливо, щоб у кожного учня була власна відповідь, не створена у чаті-GPT. Такі ж завдання можна поставити перед учнями в ході дискусії та обговорення на уроці історії або української літератури. «Наш герой» є унікальним джерелом для міжпредметного вивчення. У цьому випадку комбінований урок додав би глибини та різнобічності, посилення інтересу та творчого підходу, застосування різноманітних методів, чого важко досягнути на звичайному уроці історії. Прикметно, що саме історія є тією об'єднавчою дисципліною серед інших навчальних предметів, яка поєднує в собі інформацію, дотичну до практично всього, чого навчають у загальноосвітній школі. Історія є основою комплексного підходу до освіти, центром взаємодії, взаємного доповнення предметів та логічних причинно-наслідкових зв'язків.

У ході викладення матеріалу можна показати фрагменти із згаданої кримінальної справи: постанову про арешт, протоколи допитів та очних ставок, вирок, речові докази, відбитки пальців тощо. Їх можна застосувати також у

рамках вивчення радянських репресій 1939–1941 рр. на Західній Україні. Важливо, щоб огляд справи не тривав понад 7–10 хв, мав чітку прив’язку до загального контексту подій у період першої радянської окупації Галичини.

Методи роботи радянських репресивних окупаційних органів були однаковими, в т. ч. на П. Шекерика-Дониківа. Проте, у нашому випадку при вивченні справи чи її фрагментів, головне зробити акценти на постаті, її останніх роках життя. Для цього необхідно провести попередній інструктаж для учнів щодо роботи з таким видом джерел [72]. Крім уроків на теми, які хронологічно охоплюють 1910–1940 рр., біографію та творчий доробок П. Шекерика-Дониківа можна досліджувати в позакласній гуртковій роботі, зокрема, у напрямку краєзнавства та театрального мистецтва.

Цікавим варіантом могла б бути театральна постановка за творами письменника. Для прикладу, це можливо за книжкою «Коледники» [6], в якій детально розписані ролі колядників – дійових осіб, репліки, тексти колядок та віншувань, можна самостійно провести відтворення улюблених гуцульських «свєток». Крім того, за мотивами роману П. Шекерика-Дониківа «Дідо Иванчік» Ігорем Юзюком у 2015 р. (м. Коломия) написано п’єсу – містерію у трьох діях [81]. І хоча п’єса є в загальному доступі, однак для її використання необхідно отримати письмову згоду автора.

Маловідомим сторінкам життя та творчості П. Шекерика-Дониківа можна присвятити окрему учнівську конкурсну роботу, до прикладу, у рамках змагань у системі МАН чи в конкурсних ініціативах культурних фондів. Також, мало вивчена архівно-кримінальна справа діяча, що також дає можливості для дослідження. При цьому, можна запропонувати молодим дослідникам опрацювати різні версії розвитку подій, для прикладу:

- П. Шекерик-Доників загинув дорогою до Сибіру;
- помер в одному із таборів ГУЛАГу;
- здійснив втечу, вижив та змінив прізвище.

На хвилі сучасного зацікавлення українською історією, культурою та традиціями, дуже цікавим було б показати і його творчість, застосовуючи

сучасні методи для її популяризації. Окрім вже звичних алгоритмів роботи з рейтинговими соціальними мережами, можна запропонувати учням інструментарій для створення блогу про Петра Дмитровича, влаштувати публічні читання його творів (фрагментів з них). У даному випадку важливо акцентувати увагу, зокрема, на таких питаннях:

- у чому полягає оригінальність творів П. Шекерика-Дониківа?;
- яку роль відіграє діалект у збереженні автентичності етнографічних груп?;
- чому важливо порівняти оригінальні твори, написані діалектом та сучасні адаптації на літературну мову.

На нашу думку, найкращим методом для позакласного вивчення життя та творчості П. Шекерика-Дониківа є екскурсія до його музею в смт. Верховина. Тут діти зможуть не лише побачити цікаві експонати, але й відчувати гуцульський дух, атмосферу ХХ століття, доторкнутися до традицій та побуту сім'ї митця та Гуцульщини. Цікавими є, зокрема, оригінальні світлини родини Шекериків, частина рукопису роману «Дідо Иванчік» тощо. Екскурсії проводить засновниця музею родичка Петра Дмитровича – Надія Маківничук. Музей також цікавий тим, що він створений в останній хаті, де до арешту жив письменник [70].

Існує також цікавий аудіозапис розповіді Надії Маківничук про П. Шекерика-Дониківа, який можна використати як додатковий матеріал [29]. Зважаючи на можливі труднощі, пов'язані з організацією виїзду учнів до селища Верховина, можна відчувати себе героєм комп'ютерної онлайн-гри та «пройтись» кімнатами музею, оглянувши експозицію на сайті музейного порталу. Така віртуальна екскурсія до музею сподобається сучасним підліткам [70].

Для самостійного опрацювання рекомендуємо чудову роботу Шекерикових земляків – уродженців Гуцульщини – аудіокнигу «Дідо Иванчік», записану чудовим гуцульським діалектом з автентичною вимовою [8].

Отже, біографія П. Шекерика-Дониківа та його творча спадщина потребують використання сучасних методів та засобів на уроках історії в ЗЗСО.

Постать цього культурного та громадського діяча буде цікавою та корисною для вивчення також у позакласному форматі та для самостійної роботи в рамках вивчення різних навчальних дисциплін, а також патріотичного виховання молоді та популяризації української культури, віднайдення забутих імен.

Особливо це важливо для вчителів історії, уродженців Гуцульщини, бо необхідно знайти засоби та матеріали для заохочення дітей до вивчення історії рідного краю. Постать П. Шекерика-Дониківа – це ключ, зв'язуюча ланка між минулим та сучасністю, адже його видатна творча спадщина та багата на події біографія варта захоплення та була високо оцінена ще за життя сучасниками – Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, Гнатом Хоткевичем, Михайлом Коцюбинським, Станіславом Вінцензом та ін. Шекерикові етнографічні матеріали та оповідання стали джерелом знайомства з гуцульською культурою, побутом, традиціями та звичаями. І сьогодні через його творчість нові покоління мають змогу відкрити для себе чарівний світ «гуцульської старовітчини» та душевну красу гуцулів.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи постать громадсько-політичного і культурного діяча з Гуцульщини П. Шекерика-Дониківа (1889–1940), авторці дипломної роботи вдалося досягти наступних висновків. По-перше, було проаналізовано формування особистості та основні здобутки в житті діяча австрійської доби. Зокрема, найбільший ідейний вплив на юнака був з боку шкільного вчителя Л. Гарматія, а також заможне селянське походження (син вїйта с. Голови Косівського повіту Галичини), постійне бажання до самовдосконалення шляхом самоосвіти, яку він продовжував після закінчення чотирикласної початкової школи в рідному селі, активні знайомства з галицькою та наддніпрянською громадсько-культурною і політичною елітою початку ХХ ст., дружні відносини з ерцгерцогом Вільгельмом Габсбургом (Василем Вишиваним) тощо. Пізніше це все стало поштовхом для початку його письменницької та наукової діяльності в українському національному дусі. У 1908 р. П. Шекерик-Доників зазнав переслідування від місцевих чиновників за спробу розгорнути активну діяльність українських громадсько-культурних товариств «Січ» і «Просвіта».

По-друге, як всебічно обдарований молодий чоловік, П. Шекерик-Доників був одним із провідних акторів Гуцульського театру Гната Хоткевича в 1910–1914 рр. Консультуючи Г. Хоткевича в постановках п'єс, написанні сценаріїв, підборі костюмів, організації гастролей та пошуку приміщень, де відбувалися репетиції акторів, які були простими гуцулами. П. Шекерик-Доників у цьому випадку виступив як вмілий організатор і популяризатор гуцульського колориту серед театрального життя Галичини та Наддніпрянщини, куди театр вирушав до 1914 р. на гастролі, в т. ч. в окремі міста тодішньої російської імперії.

У ході написання роботи було з'ясовано, що П. Шекерик-Доників вирізнявся поміж інших творчих інтелігентів тим, що не цурався писати свої твори живим гуцульським діалектом української літературної мови. Окремі твори він зміг активно друкувати ще на початку 1910-х рр. у «Записках НТШ» у Львові, надсилати свої доробки знайомим літераторам і вести з ними активні обговорення життя на Гуцульщині.

Як військовик, П. Шекерик-Доників був вояком нижньої сержантської ланки (десятник) ще до Першої світової війни, який в 1908–1910 рр. мав досвід військової служби. Він активно сприяв в організації Гуцульської сотні Легіону УСС у воєнну добу (1914–1918 рр.). У період національно-визвольних змагань в Україні (1917–1923 рр.) він підтримував проголошення і розбудову ЗУНР, був одним із делегатів від новоствореної держави під час укладення Акту злуки 22 січня 1919 р. Після військово-політичної поразки ЗУНР вів активну просвітницьку діяльність на Поділлі. Саме за ініціативи П. Шекерика-Дониківа було сформовано протягом літа 1919 р. понад 50 філіалів товариства «Січ» на території Подільської губернії. Особливо великий особистий внесок діяч зробив у розвиток осередків «Січі» у Вінниці та Кам'янці-Подільському. У 1920 р., будучи на нелегальному становищі в колишній тимчасовій столиці УНР м. Вінниця, був скерований Н. Гірняком у розташування армії УНР для переговорів про перехід бригад ЧУГА на бік УНР.

Після повернення на батьківщину П. Шекерик-Доників брав активну участь у громадсько-політичному і культурному житті рідної Верховинщини. Будучи два роки послом польського сейму, він як український парламентар просував законодавчі ініціативи на захист українського селянства і був поборником прав українців на власний культурний розвиток в 1928–1930 рр. Останні дев'ять років перед арештом П. Шекерик-Доників був війтом селища Жаб'є (сучасна Верховина), де активно дбав про місцеву інфраструктуру, освіту, зокрема став фундатором надпотужної ремісничої школи. Він був справжнім майстром переговорів і вмів досягати компромісів там, де іншому вони б не далися.

Оцінюючи етнографічний доробок П. Шекерика-Дониківа, зауважимо, що він заслуговує окремої уваги. Маючи гарні контакти з такими діячами, як В. Гнатюк, І. Франко, Л. Гарматій, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Марко Черемшина та В. Шухевич та ін., П. Шекерик-Доників сприяв їм у пошуках ідей для сюжетів та в зборі фольклору на рідній Гуцульщині. Ця активна співпраця збагатила українську етнографію і зробила зручною інтеграцію гуцульської

народної спадщини в ширший український культурний простір. Той факт, що П. Шекерик-Доників активно сприяв будівництву обсерваторії на горі Піп-Іван є свідченням того, що він завжди йшов у «ногу з часом».

Літературна спадщина митця є вагомим джерелом для розуміння гуцульського життя, його менталітету і духовної культури. Найвідомішим твором Петра Дмитровича є автобіографічний роман «Дідо Іванчик» (1939 р.), де він розповів про своє дитинство, родину, побут та релігійно-обрядові звичаї родини з с. Голови. Твір має як велику літературну, так і етнографічну цінність, у ньому відтворено традиції, світогляд та звичаї Гуцульщини кінця XIX ст. П. Шекерик-Доників умів ефективно використовувати свою творчість як інструмент для консервації культурної спадщини для того, що передати цю естетику наступним поколінням.

У віднайденій нами у фондах Державного архіву Івано-Франківської області архівно-кримінальній справі на П. Шекерика-Дониківа немає жодних відомостей про те, як склалася його доля після вироку радянських спецслужб восени 1940 р. Попри збереження спогади родини про те, що колишній верховинський війт надсилав листи додому з Вінниці і Дніпропетровська, його сліди в подальшому губляться. Посмертна реабілітація діяча в 1989 р. була типовою юридичною процедурою відносно незаконного засуджених жителів колишнього СРСР. Справжнє повернення справедливості відносно вшанування пам'яті П. Шекерика-Дониківа стало можливими лише із середини 2000-х рр. Зі створенням музею в останній хаті, де жив війт Жаб'є в 2019 р. розпочалась нова сторінка в популяризації його творчості.

Окрім перевидання книги «Дідо Іванчик», вона була записана як аудіо-книга, вже є і театральна постановка, а в 2024 р. було видано твір письменника «Коледники». Повноцінну оцінку творчості й життєпису П. Шекерика-Дониківа важко дати з позицій сьогодення. На наш погляд, логічніше було б це зробити в окремій монографії або в повноцінному дисертаційному дослідженні, що з часом мусить бути. Постать митця варта повноцінної екранізації у формі повнометражного фільму або навіть і серіалу.

Для навчального процесу у школі постать Петра Дмитровича може бути ефективно використана на уроках історії і в позаурочний час. Це буде один із засобів для вивчення гуцульського колориту, розуміння нерозривності контактів Гуцульщини з Наддніпрянщиною та її ролі в національно-духовному відродженні українського народу. Зокрема, на уроках історії України історію П. Шекерика-Дониківа варто розглядати в контексті теми «Громадсько-політичне життя українців у міжвоєнний період». Учні можуть прослідкувати його еволюцію від актора Гуцульського театру до представника ЗУНР під час підписання Акту злуки 22 січня 1919 р. у Києві, посла польського сейму 1928–1930 рр. та війта Жаб'є в передвоєнне десятиліття (до 1939 р.). Пропоновані нами методи дослідження дозволяють ефективно працювати з джерелами про його життя – архівно-кримінальною справою, багатою літературною спадщиною.

У позаурочному сегменті історичної шкільної освіти можна сформувати етнографічний гурток, який можна назвати на честь П. Шекерика-Дониківа. Діти зможуть наслідувати його приклад у збиранні фольклору як на Гуцульщині, так і в межах свого рідного краю. Для покращення навичок пошукової роботи та зацікавлення учнів у веденні такої діяльності, для прикладу, можна провести тематичний захід про творчість митця, прослухати його книгу в аудіо-форматі, відвідати музей в смт. Верховина та знайти для себе нові ряд нових ідей у популяризації народної творчості тощо.

З точки зору виховного процесу, на прикладі життєпису і творчої спадщини П. Шекерика-Дониківа можна виховувати в учнів повагу до культурної спадщини, розвинути національну свідомість, показати, як важливо поєднувати гармонію технічного процесу з локальними традиціями. Аналіз політичної діяльності і літературної спадщини сприятиме формуванню навичок критичного мислення, сприятиме в покращенні вміння працювати в групах та можливості для спільної комунікації між учнями в ході навчання в школі. Також, вивчення цієї постаті посприє вмінню вивчати історичні процеси і покращенню міжпредметних зв'язків між історією, географією, літературою тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

I. Неопубліковані архівні матеріали

1. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 2157. Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Кримінальні справи реабілітованих. Оп.2. спр. 4541- П. Справа по обвинуваченню Петра Шекерика-Дониківа по ст. 54-10 ч. 2. 1940. 70 арк.

II. Наукові та літературні твори

Петра Шекерика-Дониківа і його сучасників

2. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість / Упоряд. Богдана Романенчука. Нью-Йорк, 1981. 288 с.

3. Гнатюк В. Причинки до пізнання Гуцульщини. *Записки НТШ*. Львів, 1917. Т. СХХІІІ–СХХІV. С. 1–58.

4. Коцюбинський М. Твори в трьох томах. Т. 3. Київ: Дніпро, 1979. 353 с.

5. Хоткевич Г. Твори: у 2 т. / Упоряд., вступ. стаття та прим. Ф. Погребенника. Київ: Дніпро, 1966. Т. 2. 602 с.

6. Шекерик-Доників П. Коледники [етнографічний нарис]. Брустури: ТОВ «Дискус»: вид-во «Брустури», 2024. 80 с.

7. Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік (неопублікована частина). *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ, 2010–2011. № 11/12. С. 419–436.

8. Шекерик-Доників П. «Дідо Иванчік» повна версія. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mU7VAUNmvcg&list=PLynebLHW9NLIYV2gIp sq0ZpH5VUdeDqud&index=3> (дата звернення: 25 лютого 2025)

9. Шекерик-Доників П. Коледники. (Накладом Товариства Приятелів Гуцульщини). Варшава. 1938. 24 с.

10. Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік: роман (гуцульським діалектом сучасною літературною мовою). Пер. Іван Андрусак ; передм. Василь Герасим'юк. Брустури: Дискурсус, 2021. 832 с.

11. Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік. Верховина: Гуцульщина, 2007.

495 с.

12. Шекерик-Доників П. Коледники. (Накладом Товариства Приятелів Гуцульщини). Варшава. 1938. 24 с.

13. Шекерик-Доників П. На дні озера. (Оповіданє на тлі давнього гуцульського переказу про Татар. Львів: НТШ. 1913. 22 с.

14. Шекерик-Доників П., Опришки. Народні оповідання: ТОВ «Дискус»:вид-во «Брустури», 2023. 272 с.

15. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: Ред. журналу «Гуцульщина», 2009. 352 с.

III. Мемуарна література

16. Спогади про родину Петра Шекерика-Дониківа / Записав Іван Зеленчук. Філія «Гуцульщина» Науково-дослідного інституту українознавства (Верховина). У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: «Гуцульщина», 2007. С. 332–340.

17. Цбінден Г. Мандрівка по гуцульських горах. *Подорожі в Українські Карпати*. Львів: Каменярь, 1993. С. 220–266.

18. Шекерик-Доників П. Перший гуцулський театр (уринок из споминів). У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: Ред. журналу «Гуцульщина», 2009. С. 193–212.

19. Шекерик-Доників П. Спомини про М. Коцюбинського. У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: Ред. журналу «Гуцульщина», 2009. С. 322–323.

IV. Нормативно-правові документи в галузі освіти

20. Закон України про позашкільну освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення 2 травня 2025)

21. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10 травня 2025)

22. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 р. № 864

Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-п#n74> (дата звернення: 17 травня 2025).

V. Наукові монографії та статті

23. Арсенич П. Народознавець і громадський діяч Гуцульщини Петро Шекерик-Доників. У кн.: Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік. Гуцульщина: Верховина: Ред. журналу «Гуцульщина», 2007. С. 476–495.
24. Арсенич П., Ватаманюк Д. Літописець Гуцульщини. У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: Ред. журналу «Гуцульщина», 2009. С. 347–351.
25. Арсенич П. Уродженці Прикарпаття – дійсні та звичайні члени НТШ (1873–1989). *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2009. № 3(7). С. 219–270.
26. Буда В.А. Діалектизми в етнографічних описах роману Петра Шекерика-Доникова «Дідо Иванчік». *Наукові записки ТНПУ. Серія: Літературознавство*. № 44. 2016. С. 46–50.
27. Васильчук М. Гуцульський текст в системі нового українського письменства: причини появи і вектори розвитку (на підступах до вивчення художнього дискурсу Гуцульщини в українській літературі ХІХ – поч. ХХ ст.) *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ: Плай, 2018. № 19. С. 163–175.
28. Ватаманюк Д. Старовітчина. У кн.: Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік. Гуцульщина: Верховина, 2007. С. 3.
29. Герасим'юк В. Гуцульський міф: учора і сьогодні (Перший роман гуцульською говіркою). *Природно-ресурсний та етнокультурний транскордонний потенціал Гуцульщини в Україні та Румунії: проблеми збереження та сталого розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25 листопада 2021 року, м. Рахів, Україна)*. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. С. 51–63.
30. Герасим'юк В. Знакові імена: Петро Шекерик-Доників. *Всеукраїнський екологічний науково-популярний журнал «Зелені Карпати»*,

Рахів, 2021. № 1–4 (68-71). С. 188–192.

31. Грещук В. Гуцульська говірка в мові оповідань П. Шекерика-Доникова «Нарозумився» та «Когутова рада». *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія*. 2006. Вип. XI XII. Івано-Франківськ, 2006. С. 32–38.

32. Грещук В. Гуцульський діалект у мові сучасної української літератури. *Українознавчі студії*. 2012–2013. № 13–14. С. 3–11.

33. Дмитрук І. Господарство гуцулів в етнографічних дослідженнях кінця XIX – першої половини XX ст. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2010. Вип. 17. С. 101–107.

34. Дмитрук І. Календарна обрядовість гуцулів в українських етнографічних дослідженнях кінця XIX – першої половини XX століття. *Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу. Збірка наукових праць. Матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання»*. Одеса, 2011. С. 113–120.

35. Дмитрук І. Родинні звичаї і традиції гуцулів у етнографічних дослідженнях кінця XIX – першої половини XX ст. *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. 4. С. 223–229.

36. Дмитрук І. Сімейна обрядовість гуцулів в етнографічних дослідженнях кінця XIX – першої половини XX ст. *Гілея: Збірник наукових праць*. Київ, 2008. Вип. 16. С. 14–21.

37. Дмитрук І. Історіографія джерела до проблеми етнографічного вивчення Гуцульщини у кінці XIX – на початку XX століття. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. Івано-Франківськ, 2009. № 3 (7). С. 176–189.

38. Домашевський М. Історія Гуцульщини. Чикаго – Львів: Логос, 1985. Т. 1: Історія Гуцульщини, 1985. С. 462-463

39. Зеленчук В. Етнографічні гуцулознавчі записи П. Шекерика-Дониківського. *Верховинські вісті*. 1999. № 17 (23 квітня). С. 3.

40. Зеленчук В. Взаємини Петра Шекерика-Дониківського з Володимиром Гнатюком. *Володимир Гнатюк у європейському науковому просторі :*

колективна монографія / Упоряд.: М.Б. Лановик, З.Б. Лановик ; рецензенти: М.К. Дмитренко, М.В. Лазарович, С.І. Хороб. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 129–157.

41. Зеленчук В. Літературний шедевр Гуцульщини. *У кн.*: Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік. Гуцульщина: Верховина, 2007. С. 4–6.
42. Зеленчук І., Зеленчук Я. Історія Державної високогірної рільничої школи на Гуцульщині. *Українознавство*. 2013. №1. С. 222–226.
43. Ілійчук І. Січковий організатор. *У кн.*: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Верховина: «Гуцульщина», 2007. С. 324–325.
44. Карп'юк В. Що то є опришки. Пару слів від видавця / Передмова до збірки: Опришки. Народні оповідання. *У кн.*: Шекерик-Доників П. Брустури: вид-во «Брустури», 2023. С. 5–6.
45. Кугутяк М. Старожитності Гуцульщини. Джерела з етнічної історії населення Українських Карпат. Каталог пам'яток історії та культури. У 2-х т. Івано-Франківськ – Львів: Манускрипт-Львів, 2011. Т. 1. Сакральна спадщина Гуцульщини. 448 с.
46. Кузеля З. Посижені і забави при мерци в українськiм похороннiм обрядi. *Записки НТШ*. Львів, 1914. Т. СХХІ. С. 204–205.
47. Ломацький М. Гуцульський світ. Косів: Писаний Камінь, 2005. 328 с.
48. Манчук О. Жьиб'ївські новелі. Боффало: Гуцульщина, 1992. 80 с.
49. Мацевко-Бекерська Л. Українська мала проза кінця ХІХ – початку ХХ століть у дзеркалі наратології: [монографія]. Львів: Сплاین, 2008. 408 с.
50. Мишанич О. Син Верховини Гренджа-Донський В. На зустріч волі. *У кн.*: Гренджа-Донський В.С. Твори у 2-х томах. Т. 2. Сини Верховини / Упор., підгот. текстів, передм. З. Гренджі-Донської. Ужгород: Карпати, 2004. С. 5–15.
51. Ольдаховська-Куфель М. Станіслав Вінценз – письменник, гуманіст, речник зближення народів: біографія. Чернівці, 2012. Кн. ХХІ. 512 с.
52. Пелипейко І. Гуцульська тема в літературі: довідник. Косів: Писаний Камінь, 1997. С. 97–104.
53. Романюк М. Календар гуцульський на рік 1935 як тип видання.

Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні: матеріали наук. конф. Першого світового конгресу гуцулів (Івано-Франківськ, 17–18 серпня 1993 р.). Івано-Франківськ: [б. в.], 1994. С. 49–50.

54. Салій О. «Сей край невичерпаної краси»: гуцульський текст в українській художній прозі кінця XIX – початку XX століття: монографія / Олександра Салій ; наук. ред. Микола Легкий; НАН України. Інститут Івана Франка. Київ: Наукова думка, 2018. 325 с.

55. Салій О. «Моя душа летить в наші високі кичери»: топос гуцульських гір в епістолярії та картинах Петра Шекерика-Доникова. *«Дивлячись на цей гірський світ» : літературознавчий збірник / НАН України. Інститут Івана Франка. Наукове товариство імені Шевченка ; [відп. ред. А. Швець; наук. ред. М. Котик-Чубінська, М. Лапій; передм. А. Швець; редкол.: Є. Нахлік (гол.), Р. Кушнір (гол.) та ін.]. Львів, 2018. С. 41–49.*

56. Салій О. Фольклорний код роману Петра Шекерика-Доникова «Дідо Иванчік». *Література. фольклор. Проблеми поетики*. Вип. 45: присвячений професору Лідії Дунаєвській. Київ, 2019. С. 137–151.

57. Сеньків І. Гуцульська спадщина: Праці з життя і творчості гуцулів. Київ: Українознавство, 1995. 512 с.

58. Співпраця з Володимиром Гнатюком, Михайлом Ломацьким і Гансом Цбінденом / Підготував Ярослав Зеленчук. *У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів*. Верховина: «Гуцульщина», 2009. С. 326–331.

59. Терещенко Ю., Осташко Т. Український патріот з династії Габсбургів. Темпора, 2008. 381 с.

60. Шаян В. Віра предків. Т. 1. Гамільтон, 1987. 893 с.

61. Шкрібляк П. Відродження доброї традиції. *Гуцульський календар на 1996 рік*. Верховина, 1916. С. 15–16.

62. Якуб'як В. Слідами Шекерикових нащадків. *У кн.: Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів*. Верховина: «Гуцульщина», 2009. С. 341–346.

VI. Інтернет-джерела

63. Каразуб І. «Тут живуть історії про мольфарів». Репортаж з музею Петра Шекерика-Доникова. *Суспільне Івано-Франківськ*, 21 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/169052-tut-zivut-istorii-pro-molfariv-reportaz-z-muzeu-petra-sekerika-donikovogo/> (дата звернення: 15 лютого 2025).
64. Карп'юк В. З Гуцульщини: Петро Шекерик-Доників. Збруч, URL: <http://zbruc.eu/node/10357> (дата звернення: 15 лютого 2025).
65. Кіщук Н. Петро Шекерик-Доників – посол, який до Сейму приходив у гуцульському вбранні. *Culture pl*. 2023. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/petro-shekeryk-donykiv-posol-yakyy-do-seymu-prykhodyv-u-hutsulskom-u-vbranni> (дата звернення: 12 лютого 2025).
66. Книжка-білінгва «Дідо Иванчік». Український культурний фонд. URL: https://ucf.in.ua/archive_/603dedcb3025e6138e415e92 (дата звернення: 17 лютого 2025).
67. Кушніренко Н. «Дідо Иванчік»: вийшов аудіороман гуцульською мовою. *Сотка*, 2019. URL: <https://sotka.life/dido-yvanchik-vyjshov-audioroman-hutsulskoju-movoiu/> (дата звернення: 15 березня 2025).
68. Любка А. Найвидатніший Гуцул Петро Шекерик-Доників. *Порохівниця*, 2020. URL: <https://porokhivnytsya.com.ua/2020/10/11/petro-shekeryk-donykiv/> (дата звернення: 17 лютого 2025).
69. Любка А. Петро Шекерик-Доників: письменник, етнограф, політик, найвидатніший гуцул. *Радіо Свобода*, 11 жовтня 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/petro-shekeryk-donykiv-pysmennyyk-polityk-nayvydatnishy-hutsul/30885097.html> (дата звернення: 15 лютого 2025).
70. Меморіальний музей Петра Шекерика-Доникова у Верховині. URL: <https://www.0342.ua/news/2525066/memorialnij-muzej-petra-sekerika-donikovogo-u-verhovini> (дата звернення: 15 лютого 2025).
71. Музей Петра Шекерика-Доникова. URL: https://museum-portal.com/ua/muzeyi/279_muzey-petra-shekerika-donikovogo

72. Надія Маківничук про Петра Шекерика-Дониківа. URL: <https://livingbyart.online/istorii/literatura/nadiya-makivnychuk-pro-petra-shekeryka-donykiva/> (дата звернення: 15 лютого 2025).
73. Ославська С. 60 років у схованці: чим унікальний роман про життя гуцулів «Дідо Иванчік» та його автор. *Українська правда*, 12 жовтня 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture /2020/09/12/242282/> (дата звернення: 18 лютого 2025).
74. Рибарук І. Еволюція віри на Гуцульщині. URL: <https://gig.kosiv.biz/908/> (дата звернення: 15 квітня 2025).
75. Слухати онлайн аудіокнигу «Дідо Иванчік». Верховина Лайф, URL: <https://verkhovyna.life/dido.yvanchik> (дата звернення: 03 лютого 2025).
76. Шарговська О. Загадковий дідо Иванчік, що знову заговорив «гуцульською мовою». *Читомо*, 2020. URL: <https://chytomo.com/zahadkovyj-dido-yvanchik-shcho-znovu-zahovoryv-hutsulskoiu-movoiu/> (дата звернення: 11 лютого 2025).
77. Шарговська О. Феномен культурного спалаху в часі війни. *Збруч*, 19 грудня 2024. URL: <https://chytomo.com/zahadkovyj-dido-yvanchik-shcho-znovu-zahovoryv-hutsulskoiu-movoiu/> (дата звернення: 1 березня 2025).
78. Шарговська О. Хто такий дідо Иванчік і чому він мусить говорити до всіх. URL: <https://ji-magazine.lviv.ua/2020/hto-takyj-dido-ivanchik.htm> (дата звернення: 15 лютого 2025).
79. Шекерик-Доників Андрій, громадський діяч. *100 кроків*, 2017. URL: <https://100kroktiv.info/2017/09/shekeryk-donykiv-andrij-hromadskyj-diyach/> (дата звернення: 15 квітня 2025)
80. Шекерик-Доників П. Таємниця «Діда Иванчіка» / #01 Сезон 4/ART Персона. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JodwYl7F7Is> (дата звернення: 15.03.2025)
81. Юзюк І.Б. (за мотивами роману Петра Шекерика-Доникова). Дідо Иванчік. Містерія у трьох діях. URL: <https://ukrdramahub.org.ua/play/dido-yvanchik> (дата звернення: 27 лютого 2025)

VII. Навчально-методичні матеріали

82. Бакала В. Формування компетентностей здобувачів освіти в історико- краєзнавчій діяльності (на прикладі вивчення життєпису Степана Кузика (1888–1947 рр.)). *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 18 травня 2023 р.* / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королька. Івано- Франківськ: Симфонія Форте, 2023. С. 29– 34.

83. Блищук М. Методика вивчення постаті Петра Шекерика- Дониківа (1889–1940) у шкільному курсі історії. *Актуальні проблеми теорії і методики навчання історії, географії та громадянознавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 20 березня 2025 р.* Запоріжжя: ЗНУ, 2025. С. 19– 25.

84. Гижко А.П. Освітня децентралізація в Україні на прикладі кейсу Вінницької області. *Політичне життя.* 2021. № 2. С. 11–15.

85. Дмитренко О. Встигати за світом: чому важливо вчитись упродовж життя. НУШ, 25 грудня 2019. URL: <https://nus.org.ua/2019/12/25/vstygaty-za-svitom-chomu-vazhlyvo-vchytys-uprodovzh-zhyttya/> (дата звернення: 10 лютого 2025)

86. Дубінський В. Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. 2-е вид., виправлене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 86 с.

87. Майко С. Шкільний музей як форма додаткової освіти. *Педагогічний пошук.* 2017. № 2. С. 64–66.

88. Позакласна діяльність. Приватна Американська школа і університет в Україні, 22 серпня 2024. URL: <https://aisu.school/pozaklasna-diialnist/> (дата звернення: 13 березня 2025)

89. Прожога В. Музейна педагогіка: залучення молоді до вивчення та

збереження історичної спадщини. *Педагогічна майстерня*. Харків, 2018 .Вип. 2.С. 23-28.

90. Пустовіт Г. Патріотичне виховання дітей і молоді в позашкільних навчальних закладах: теоретико-прикладні конструктори. *Педагогіка і психологія*. Київ, 2015. Вип. 3. С. 16–21.

91. Пустовіт Г. Патріотичне виховання у змісті позашкільної освіти: сьогодення і перспективи. *Релігія та соціум*. Чернівці, 2015. № 4. С. 97–103.

92. Пустовіт Г. Компетентнісний підхід у змісті позашкільної освіти і виховання. *Рідна школа*. Київ, 2014. Вип. 11. С. 20–25.

VIII. Науково-довідкова література

93. Пелипейко І. Гуцульщина в літературі: довідник. Косів: Писаний Камінь, 1997. 112 с.

94. Онацький Є. Українська мала енциклопедія. Книжка XVI Літери Уш – Я. Буенос Айрес. 1967. С. 2081.

95. Реабілітовані історією. Івано-Франківська область: Кн. 1. Упоряд., авт. передм. Л. Вардзарук. Науково-редакційний відділ «Реабілітовані історією» при Івано-Франківській облдержадміністрації. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2004. 983 с.

96. Широкий світ малої батьківщини [Текст]: Історія населених пунктів Івано-Франківщини : каталог краєзнавчих видань 1990–2012 рр. / ОУНБ ім. І. Франка ; [уклад. В. Дволітка ; вступ. ст. А. Королька ; ред. Г. Горбань ; відп. за вип. Л. Бабій]. 3-є вид., допов. Івано-Франківськ, 2012. 122 с.

IX. Підручники та посібники

97. Мудрий М. Аркуша О. Історія: Україна і світ. Підручник для 10 кл. К: Генеза, 2018. 288 с.

98. Пометун О. Гупан Н. Історія України. Підручник для 10-го кл. Київ: Оріон, 2018. 256 с.

99. Прокопчук В. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ: Видавництво Кондор, 2011. 338 с.

X. Кваліфікаційні роботи

100.Бикова Т.В. Гуцульщина як текст в українській літературі першої третини ХХ століття: дис. д-ра філол. наук. Київ, 2016. 446 с.

101.Кіщук Н.М. «Засоби відтворення гуцульського епосу в романі П. Шекерика-Доникова «Дідо Иванчік»»: магістерська робота. Київ: НАУКМА, 2020. 104 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

25-річний просвітянин і актор Гуцульського театру Г. Хоткевича
Петро Шекерик-Доників. Львів, 1914.

URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/petro-shekeryk-donykiv-pysmennyk-polityk-nayvydatnishy-hutsul/30885097.html>

Додаток Б.

Вільгельм Габсбург та Петро Шекерик-Доників. Поділля, літо 1919 р.

URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шекерик-Доників_Петро

Додаток В.

Петро Шекерик-Доників, невідомий, Яків Невестюк, Станіслав Вінценз та
Михайло Поздановський біля приміщення Рільничої школи у Жаб'ю,
1930-ті рр.

URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/petro-shekeryk-donykiv-pysmennyk-polityk-nayvydatnishy-hutsul/30885097.html>

Додаток Г.

Ордер на арешт підозрюваного в ст. 54 п. 10 КК УРСР

П.Д. Шекерика- Дониківа від 15 травня 1940 р. м. Станіслав.

УРСР
НАРОДНИЙ КОМІСАРІАТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

О Р Д Е Р № 552
15. трав. 1940 р.

Видано Станиславському управлінню
Державної Безпеки НКВС УРСР
Важко
переведення арешта и обыска
Шекерик-Доникова
Петра Дмитриевича

Адреса С. Жабье, Станислав.
обл.

Начальник УНКВС
по Станислав. області

ДОВІДКА

4. Письмо от Доникова на 2-х листах
по делу Шекерик-Доникова

Форма № 17

ДЕЛ

Видана 21.5

Шекерик-Доникова
авант. обл.

кв. No

Шекерик-Доникова
НКВД

твенное состояние

Доникова
всех 48

Джерело: Державний архів Івано-Франківської області. Кримінальні справи реабілітованих. Оп.2. спр. 4541-П. Справа по обвинуваченню Петра Шекерика-Дониківа по ст. 54-10 ч. 2. 1940. Арк. 3.

Додаток Д.

Додаткові розділи роману «Дідо Иванчік», що досі зберігаються
в Ганни Шекерик.

URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2020/09/12/242282/>

План-конспект з предмета «Історія України»

Клас 10-А.

Урок № 32

Дата 16.11.2025 р.

Тема: Реорганізація Директорії УНР. Акт злуки УНР і Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), його історичне значення.

Мета уроку:

Навчальна:

- визначити особливості національно-визвольного руху на західноукраїнських землях */інформаційно-логічна, хронологічна;*
- розкрити процес створення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) */інформаційно-логічна, хронологічна;*
- проаналізувати історичне значення Акту злуки Української Народної Республіки (УНР) і ЗУНР */інформаційно-логічна, аксіологічна.*

Розвивальна:

- закріпити знання учнів про історичні події, пов'язані з національно-визвольним рухом на західноукраїнських землях (на основі усних відповідей та виконання завдань, роботи в групах, перегляд відеоматеріалу, виконання інтерактивної вправи, мозкових штурмів, завдання на визначення порівняння, хронології, робіт з джерелами, фотозагадки, рольової ситуації, проблемних запитань) */хронологічна, логічна, аксіологічна;*
- розвивати вміння аналізувати та узагальнювати історичні процеси (на прикладі створення ЗУНР та Акту злуки УНР і ЗУНР) */логічна, аксіологічна;*
- формувати навички критичного оцінювання історичних подій (на основі аналізу причин, перебігу та наслідків національно-визвольного руху) */логічна, аксіологічна;*
- розвивати вміння працювати з історичними джерелами (на основі використання документів, пов'язаних із створенням ЗУНР та Актом злуки) */інформаційна, логічна;*
- формувати навички роботи в групах (на основі спільного виконання завдань та обговорення історичних подій) */комунікативна, соціальна;*

- розвивати хронологічну компетентність (на основі встановлення послідовності подій, пов'язаних із національно-визвольним рухом) */хронологічна.*

Виховна:

- виховувати почуття патріотизму та громадянської свідомості (на основі розповідей про національно-визвольний рух і значення Акту злуки для української державності) */аксіологічна, особиста;*
- виховувати інтерес до історії України (на основі аналізу ключових подій, пов'язаних із створенням ЗУНР та об'єднанням УНР і ЗУНР) */аксіологічна, особиста;*
- формувати вміння працювати в колективі (на основі групової роботи та досягнення порозуміння під час виконання завдань) */комунікативна, соціальна;*
- формувати критичне мислення (на основі оцінки історичних подій та їх впливу на сучасність) */логічна, аксіологічна;*
- формувати комунікативну компетентність (шляхом ведення аргументованої дискусії на тему значення Акту злуки) */комунікативна, логічна;*
- формувати мовленнєву компетентність (шляхом усних відповідей, висловлення власної думки та міркувань під час обговорень) */мовленнєва, комунікативна;*
- виховувати соціальну та громадянську компетентність (на основі аналізу історичного досвіду боротьби за незалежність та його значення для сучасної України) */соціальна, аксіологічна.*

Тип уроку: комбінований урок

Обладнання: ПК, підручник, мультимедійна установка; карта «Україна. Адміністративний поділ та історико – етнографічні землі»; підручник «Історія України» авт. О. Реєнт, О. Малій, роздатковий матеріал.

Основні дати:

18 жовтня 1918 р. – створення Національної Ради у Львові;

1 листопада 1918 р. – перехід влади до Національної Ради;

13 листопада 1918 р.– проголошення ЗУНР;

22 листопада - польські війська займають Львів;

22 січня 1919 р. – Акт злуки УНР та ЗУНР;

24 серпня 1991 – День незалежності;

Основні поняття і терміни: Галичина, ЗУНР, УНР, Акт Злуки

Національна Рада– орган найвищої постійно діючої влади в країні.

Соборність - єдність етнічних українських земель. (Учні записують терміни в словник).

Основні постаті: Кость Левицький, Є. Петрушевич.

План:

1. Проголошення ЗУНР.
2. Злука УНР і ЗУНР.

Хід уроку

Час	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учнів	Прим.
2 хв.	I. Організ. момент.	Привітання, перевірка присутності.		
10 хв.	II. Перевірка д/з.		Усне опитування 1. Коли було сформовано Український національний союз (УНС). Що було його метою? <i>(серпень 1918 р.) Мета: боротьба проти гетьманського режиму. Виступали за відновлення УНР.</i> 2. Коли була створена Директорія і з якою метою? <i>(13 листопада 1918 р.) Для збройної боротьби з гетьманом.</i> 3. Який був її склад? <i>(В. Виниченко, С. Петлюра, Ф Швець, А Макаренко, О. Андрієвський)</i> 4. В чому полягала аграрна політика Директорії? Як вона була сприйнята населенням? Письмова робота Напишіть маніфест від імені Директорії, звертаючись до українського народу. Спробуйте переконати людей підтримати вас у	

			боротьбі за незалежність.	
4 хв.	III. Етап мотивації.	Повідомити тему та мету уроку. На сьогоднішньому уроці ми повинні визначити особливості національно – визвольного руху на західноукраїнських землях. Розкриємо процес створення ЗУНР. Визначимо історичне значення Акту злуки УНР і ЗУНР.	«Історичний експеримент» Уявіть, що ви радники Директорії УНР у січні 1919 р.: Яку пораду даси щодо об'єднання з ЗУНР? Як забезпечити, щоб це об'єднання не було лише на словах?	
4 хв.	IV. Актуаліз. опорних знань.		 Яке свято святкується 22 січня в Україні на державному рівні?	Логічна хронологічна
15 хв.	V. Етап пояснення нового матеріалу. Питання № 1	- В умовах наближення поразки Німеччини та Австро-Угорщини у Першій світовій війні в західноукраїнських землях почав наростати рух за національне самовизначення та формування української держави./інформаційна, аксіологічна - На початку жовтня політичні сили Галичини, прогножуючи зміну влади, розгорнули підготовку до створення української адміністрації в краї./інформаційна	Робота з джерелами Із Статуту Української Національної ради, прийнятого у Львові 19 жовтня 1918 р. Українська Національна Рада є Конституантою тієї частини українського народу, яка живе в Австро–Угорській монархії, на цілій його етнографічній території, Українська Національна Рада має право і обов'язок:	Логічна Хронологічна аксіологічна

		• 18 жовтня 1918 р. у Львові відбулися загальні збори політичних і громадських діячів Галичини і Буковини на яких було обрано Українську Національну раду. Всі українські депутати, обрані до австрійського парламенту депутати крайових сеймів по три представників кожної української політичної партії. <i>/інформаційна, хронологічна, аксіологічна</i> • Українська Національна рада прийняла постанову про утворення на українських етнічних землях Української держави. Вона проголосила, що претендує на Східну Галичину, Лемківщину, північно-західну Буковину і Закарпаття. Учасники зібрання прийняли рішення розпочати роботу з підготовки конституції української держави. <i>/інформаційна</i> • Становлення західноукраїнської республіки відбувалось одночасно з відродженням Польщі, яка претендувала не тільки на свої етнічні землі, а й на українські, зокрема на Східну Галичину. Тому Українська Національна Рада поставила перед австрійським урядом питання про передачу їй всієї повноти влади у Галичині та Буковині. Проте, австрійський намісник в краї відмовив українцям. У відповідь на це українські національно-демократичні сили вирішили взяти владу у Львові збройним шляхом. <i>/інформаційна, аксіологічна</i> • У ніч на 1 листопада 1918 р. частини легіону українських січових стрільців на чолі зі	а. виконати в хвили, яку признається за відповідну, іменем українського народу Австро–Угорської монархії, його право само визначення та рішення про державну долю всіх областей, заселених тим народом; б. підприняти усі постанови та заходи репрезентативного, законодавчого та адміністративного характеру, щоб своє рішення перевести в життя. Чиї інтереси представляла Українська Національна рада? Які завдання вона ставила перед собою? Що вважала за пріоритет? Проблемне запитання Як ви вважаєте чи діють такі закони на сучасному етапі в нашій країні? Робота з хронологією: ○ Проголошення ЗУНР	<i>Логічна</i> <i>Логічна</i> <i>Хронологічна</i>
--	--	--	--	--

		сотником Д. Вітовським зайняли у Львові всі урядові установи та стратегічні пункти. Австрійський намісник, перелякавшись, передав усі владні адміністративні повноваження заступнику, а той, у свою чергу, – Українській Національній Раді./інформаційна, хронологічна, аксіологічна • Євген Омелянович Петрушевич (1863-1940) – український громадсько-політичний діяч, президент Західноукраїнської Народної республіки. Народився у м. Буську на Львівщині у сім'ї священика. Навчався в Академічній гімназії у Львові. Закінчив юридичний факультет Львівського університету, доктор права./інформаційна, аксіологічна • У 1907 р. обраний послом до австрійського парламенту і залишався ним аж до розвалу імперії. Широкий громадськості був відомий як прихильник рішучої боротьби за права українського народу. Під час Першої світової війни очолював українську парламентську репрезентацію (представництво), яка заперечувала проти передачі західноукраїнських земель під польську владу./інформаційна, хронологічна • У 1918 р. обраний президентом Західноукраїнської Народної республіки. Як президент зумів залучити до державного	○ Утворення Директорії ○ Проголошення Акта Злуки ○ Трудовий конгрес ○ Бої армії УНР і УГА проти більшовиків Обговорення в групах Чи могли УНР і ЗУНР вистояти, якби діяли спільно й злагоджено? Що важливіше для народу – проголошення державності чи її реальне забезпечення? Чи має Акт Злуки символічне значення для сучасної України? У якому регіоні України діяв Петро Шекерик-Доників? Яку посаду він обіймав у 1930-х роках? Назвіть одну з праць Шекерика-Дониківа, присвячену гуцульській культурі. Коли й за яких обставин було репресовано	Логічна Логічна Аксіологічна хронологічна
--	--	--	--	---

		будівництва представників різних політичних партій та рухів. Завдяки виваженій політиці, його уряду вдалося уникнути соціальних конфліктів. Після злуки УНР і ЗУНР став членом Директорії УНР, але мав серйозні розходження з С. Петлюрою у поглядах на взаємовідносини УНР з Польщею. По завершенню визвольних змагань та окупації західноукраїнських земель Польщею покинув Україну і став політичним емігрантом. Помер у Берліні, де й похований. /інформаційна, аксіологічна, хронологічна • Вищим законодавчим органом ЗУНР стала Українська Національна рада. Вона утворила Державний секретаріат – виконавчий орган влади республіки. Його очолив лідер впливової Національно–демократичної партії К. Левицький, відомий громадськості як досвідчений юрист. У продовж багатьох років К.Левицький очолював у Львові Товариство українських правників, обирався до австрійського парламенту, керував діяльністю Українського парламентського клубу у Відні. /інформаційна, аксіологічна • Більшість депутатів Української Національної ради не поділяли ідей соціалізму. Вони стояли на національно – ліберальних позиціях і надавали перевагу розбудові держави шляхом реформ, а не революційної боротьби. На відміну від лідерів УНР, політичні діячі ЗУНР не захоплювались популізмом і	Шекерика-Дониківа? Робота з джерелом / уривком Прочитайте уривок з "Діариуша" Шекерика-Дониківа і дайте відповіді: Як автор змальовує життя гуцулів? Які мовні особливості тексту вам впадають в око? Чому ця праця вважається унікальним джерелом? Мозковий штурм (групова робота) Завдання: Запропонуйте три кроки, які б допомогли зберегти єдність між УНР і ЗУНР після Акта Злуки. Обґрунтуйте свої пропозиції. Рольова ситуація Ситуація: У січні 1919 року ви — радник Директорії. Вам потрібно переконати громадян у доцільності об'єднання з ЗУНР.	<i>Логічна Аксіологічна</i> <i>Логічна</i> <i>Логічна Аксіологічна</i>
--	--	---	---	---

		декларативними заявами, а діяли професійно, спираючись на закони і не обминали соціальних та економічних проблем. <i>/інформаційна</i> - У перші дні після проголошення ЗУНР було прийнято ряд важливих законів, спрямованих на становлення державно – політичного і економічного життя республіки. закон про організацію війська (13 листопада 1918р.)<i>/інформаційна, хронологічна</i> закон про адміністрацію (15 листопада 1918 р.); ✓ закон про судочинство (16 листопада і 21 листопада 1918 р.); ✓ закон про державну мову (1 січня 1919 р.); ✓ закони про громадянство (8 квітня 1919 р.); ✓ про земельну реформу (14 квітня 1919 р.) та ін. - Основні положення внутрішньої політики ЗУНР було викладено в декларації Української Національної Ради, опублікований 5 листопада 1918 р. у Львові. Проголошувалися рівність усіх громадян перед законом; загальне, рівне, безпосереднє, таємне і пропорційне виборче право.<i>/інформаційна, хронологічна</i> - Національні меншини відреагували на створення української держави по різному. Більшість польського населення поставилось до ЗУНР ворожо, оскільки підтримувало ідею створення Великої Польщі, в межах якої мали бути і західноукраїнські землі. Євреї	З якими словами ви б звернулись до селян і робітників? Якби Директорія та ЗУНР об'єдналися раніше, чи змінилося б майбутнє України? Чи має Акт Злуки більше символічне чи практичне значення? У чому актуальність ідеї соборності сьогодні? Гра «Історична правда чи фейк» Визнач, які твердження — правдиві, а які — ні: ○ Акт Злуки підписали в Кам'янці-Подільському. ○ Президентом УНР був Євген Петрушевич.	<i>Логічна</i> <i>Логічна</i>
--	--	--	---	---

		намагалися не втручатися в польсько-український конфлікт, дотримуючись нейтралітету у боротьбі за українську державність. Але згодом, після вчинення польськими солдатами єврейських погромів, вони почали схилитися до співпраці з українською владою, яка надала національним меншинам третину депутатських місць у своєму парламенті. <i>/інформаційна</i>	○ Симон Петлюра був головою Директорії. ○ Злука була підтримана всіма українськими політичними силами. ○ Об'єднання УНР і ЗУНР мало юридичну силу.	логічна
	Питання № 2	Акт Злуки УНР і ЗУНР • Становлення ЗУНР відбувалося у складній міжнародній ситуації. Антанта підтримувала відродження Польщі, намагаючись перетворити її у санітарний кордон між Західною Європою і більшовицькою Росією. Поляки, спираючись на допомогу Антанти, почали підпорядковувати собі західноукраїнські землі. <i>/інформаційна, аксіологічна</i> • 21 листопада 1918 р. польські війська захопили Львів. Уряд змушений був переїхати спочатку до Тернополя, а через місяць до Станіслава (тепер Івано-Франківськ). <i>/інформаційна, хронологічна</i>	Робота з джерелами Завдання для І групи: Із Універсалу Директорії УНР "... Директорія УНР ухвалила тую злуку прийняти... Однині воедино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – ЗУНР (Галичина, Буковина і Угорська Україна) та Наддніпрянська Велика Україна... Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка... Однині народ український має змогу дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну державу Українську на благо і щастя всього її трудового народу..." Запитання:	Інформаційна Хронологічна Аксіологічна Хронологічна

	Питання № 2	• У грудні 1918 - січні 1919 рр. збройні сили ЗУНР вели виснажливі бої з поляками, але ні одна із сторін не могла взяти гору. За цих обставин уряд, намагаючись зміцнити свої позиції та реалізувати споконвічне прагнення співвітчизників поєднати українські землі в межах однієї держави, направив делегацію до Києва. Цьому передувала майже двох місячна клопітка підготовча робота із узгодження умов об'єднання УНР і ЗУНР./інформаційна, хронологічна, аксіологічна • 22 січня 1919 р. Директорія УНР видала Універсал про злиття Галичини, Буковини, Угорської Русі та Наддніпрянської України у єдину державу – Українську Народну республіку. Того ж дня на Софійському майдані в Києві був урочисто оприлюднений акт Злуки, що здійснював мрію багатьох поколінь українців про створення суверенної Соборної України./інформаційна, хронологічна, аксіологічна Перегляд відеоматеріалу https://www.youtube.com/watch?v=zgN1OEpg7Js	Що проголошує документ? У чому ви бачите його значення? Робота з джерелами Завдання для II групи: Історик І. Лисяк-Рудницький про соборність України <i>“...Соборність України, проголошена 22 січня 1919 р., в тій добі не дочекалася своєї повної практичної реалізації...Наддніпряниця й Галичина існували далі: до самого кінця визвольних змагань як два окремих державних тіла, з двома урядами та арміями, а також з двома різними політичними лініями...наявність двох стратегій могли шукати зближення, але не могли точно покриватися, бо в них були дві різні спрямованості: у галичан - антипольська, у наддніпрянців – антимосковська. До цього прилучались і інші об'єктивні відмінності: у соціальній структурі, в атмосфері побуту і громадській вихові між нашим Сходом і Заходом...”</i> Чому історик вважає, що соборність України «не дочекалася» своєї реалізації? Якими причинами, на його думку, це було обумовлено?	<i>логічна</i> <i>Логічна</i>
--	-------------	--	---	---

			Фотозагадка <i>Ким є діяч зліва на фото і яке його відношення до подій у Києві 22 січня 1919 р.?</i>	<i>Хронологічна</i> <i>Аксіологічна</i> <i>інформаційна</i>
8 хв.	VI. Етап системат. знань.		1. Де і коли відбулася злука УНР і ЗУНР? Яке значення в історії українських земель мала ця подія? 2. Чи реалізовано ідею єдності у наш час? 3. Яка історична подія відбулася на Софійському майдані Києва? (Урочисте проголошення Універсалу про об'єднання УНР і ЗУНР у соборну Україну 22 січня 1912 р. Інтерактивна Гра (знайти пару) https://learningapps.org/view4452266	<i>інформаційна</i> <i>Аксіологічна</i> <i>Хронологічна</i>

1 хв.	VII. Висновки.	○ Таким чином, боротьба за самовизначення західноукраїнського населення завершилася створенням власної національної держави. До її будівництва було залучено багато політичних партій та рухів. У розбудові ЗУНР брали участь різні верстви українського населення, у тому числі національні меншини. Виважена політика нової влади сприяла уникненню гострих соціальних конфліктів./інформаційна, аксіологічна, хронологічна		Інформаційна Хронологічна аксіологічна
1 хв.	VIII. Д/з.		Опрацювати відповідний параграф Скласти порівняльну таблицю ЗУНР та УНР. Переглянути документальний фільм Легіон. Творче завдання – напишіть коротке есе про Петра Шекерика-Дониківа як учасника акту Злуки і активного просвітянина на Наддніпрянщині в 1919 р. Створіть вікі-сторінку/інформаційний пост для учнівської соцмережі на тему «Петро Шекерик-Доників — голос Гуцульщини»	